

Crna Gora
Uprava za kadrove

Dušanka Jauković i Slavica Bajić

USTAVNI SISTEM CRNE GORE

I izdanje

PRIRUČNIK ZA POLAGANJE STRUČNOG ISPITA
ZA V, VI I VII NIVO KVALIFIKACIJE OBRAZOVANJA

USTAVNI SISTEM
CRNE GORE

Podgorica, 2015.

SADRŽAJ

RIJEČ RECENZENTA	6
1. POJAM I STRUKTURA USTAVA	9
1.1 Pojam ustava u teoriji	9
1.2 Ustav Crne Gore - sadržaj i strukture	9
2. DRŽAVA, PRAVNI POREDAK I ZAKONODAVSTVO	12
2.1 Osnovne postavke uređenja države i položaja građana (čl. 1 do 14)	12
2.2 Primat međunarodnog prava (član 9)	13
2.3 Zakonodavstvo (član 16)	14
2.4 Odnos Crne Gore sa drugim državama i međunarodnim organizacijama (član 15)	14
3. DRŽAVNI SIMBOLI (član 4)	16
4. ZABRANA DISKRIMINACIJE (član 8)	17
5. PODJELA VLASTI (član 11)	18
6. OSNOVE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA	19
6.1 Princip jednakosti i osnov za ostvarivanje prava i sloboda (član 17) ...	19
6.2 Pravo na jednaku zaštitu i pravo na pravni lijek (čl. 19 i 20)	20
6.3 Pravo na pravnu pomoć (član 21)	20
6.4 Ravnopravnost žene i muškarca (član 18)	21
6.5 Pravo na zdravu životnu sredinu (član 23)	21
7. OGRANIČENJE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA (čl. 24 i 25)	23
8. LIČNA PRAVA I SLOBODE (čl. 26 do 44 i Amandmani I i II)	24
8.1 Prava i slobode kojima se štiti fizički integritet čovjeka (čl. 26, 27 i 28)....	24
8.2 Lična sloboda (čl. 29 do 38 i Amandmani I i II)	25
8.3 Pravo na privatnost (čl. 39 do 43)	27
9. POLITIČKA PRAVA I SLOBODE (čl. 45 do 57)	30
9.1 Biračko pravo (član 45)	30
9.2 Zaštita integriteta ličnosti	30
9.2.1 Sloboda misli, savjesti i vjeroispovjesti i sloboda izražavanja (čl. 46 i 47)	30
9.2.2 Pravo na prigovor savjesti (član 48)	31
9.2.3 Sloboda štampe i zabrana cenzure (čl. 49 i 50)	31

9.2.4	Pravo na pristup informacijama (član 51)	31
9.2.5	Sloboda mirnog okupljanja (član 52)	32
9.2.6	Sloboda udruživanja, zabrana političkog organizovanja i zabrana djelovanja i osnivanja političkih i drugih organizacija (čl. 53, 54 i 55)	33
9.2.7	Pravo obraćanja (čl. 56 i 57)	34
10.	EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA I SLOBODE (čl. 58 do 78)	35
10.1	Pravo svojine i pravo nasljeđivanja (čl. 58 i 60)	35
10.2	Sloboda preduzetništva (član 59)	36
10.3	Pravo na rad i prava u vezi sa radom (čl. 62, 63 i 64)	36
10.4	Pravo na štrajk (član 66)	37
10.5	Socijalna prava (čl. 67 i 69)	38
10.6	Posebna zaštita lica sa invaliditetom (član 68)	39
10.7	Zaštita potrošača (član 70)	39
10.8	Zaštita braka, porodice, majke i djeteta i prava djece (čl. 71, 72, 73 i 74)	40
10.9	Pravo na školovanje, sloboda stvaralaštva, nauka, kultura, umjetnost i prirodna i kulturna baština (čl. 75, 76, 77 i 78)	41
11.	SOCIJALNI SAVJET (član 65)	43
12.	POSEBNA PRAVA PRIPADNIKA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA (čl. 79 i 80)	44
13.	PRAVA STRANACA (član 39 stav 3, član 44, član 54 stav 3, član 61 i član 91 stav 3)	45
14.	ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA (član 81)	47
15.	SKUPŠTINA CRNE GORE (čl. 82 do 94 i Amandmani III i IV)	49
15.1	Nadležnost	49
15.2	Način rada i odlučivanja	50
15.3	Sastav, način izbora i mandat	51
15.4	Prava i dužnosti poslanika i prestanak mandata	52
16.	IMUNITET	53
17.	PREDSJEDNIK CRNE GORE (čl. 95 do 99 i Amandman V)	54
17.1	Nadležnost	54
17.2	Izbor i mandat	55
18.	VLADA CRNE GORE (čl. 100 do 110)	56
18.1	Nadležnost	56

18.2	Sastav, način izbora i prestanak mandata.....	56
19.	DRŽAVNA UPRAVA (čl. 111 i 112)	58
20.	LOKALNA SAMOUPRAVA (čl. 5 i 22 i čl. 113 do 117)	59
21.	SUDSTVO (čl. 118 do 126 i Amandmani VI, VII, VIII i IX)	60
21.1	Načela sudstva i sudijska funkcija.....	60
21.2	Sudski savjet.....	61
22.	VOJSKA CRNE GORE (ČLAN 129)	63
23.	SAVJET ZA ODBRANU I BEZBJEDNOST (čl. 130 i 131)	64
24.	PROGLAŠENJE RATNOG I VANREDNOG STANJA (čl. 132 i 133)	65
25.	DRŽAVNO TUŽILAŠTVO (član 134 i Amandmani IV, X, XI, XII i XIII)	66
25.1	Status, nadležnost, imenovanje i mandat.....	66
25.2	Tužilački savjet.....	67
26.	EKONOMSKO UREĐENJE (čl. 139 do 144 i Amandman XIV)	68
26.1	Principi, ekonomski prostor i državna svojina.....	68
26.2	Poreska obaveza.....	68
26.3	Centralna banka Crne Gore.....	69
26.4	Državna revizorska institucija.....	69
27.	USTAVNOST I ZAKONITOST (čl. 145 do 148)	71
27.1	Saglasnost propisa.....	71
27.2	Objavljivanje i stupanje na snagu propisa.....	71
27.3	Zabrana povratnog dejstva propisa.....	72
27.4	Zakonitost pojedinačnih akata.....	73
28.	USTAVNI SUD CRNE GORE (čl. 149 do 154 i Amandmani XV i XVI)	74
28.1	Nadležnost.....	74
28.2	Odlučivanje.....	75
28.3	Sastav, izbor i mandat.....	75
29.	PROMJENA USTAVA (čl. 155, 156 i 157)	77
30.	USTAVNI ZAKON ZA SPROVOĐENJE USTAVA (član 158)	78

RIJEČ RECENZENTA

Provjera i adekvatna verifikacija sposobnosti državnih službenika da odgovore obavezama koje su preuzeli a koje sobom nose poslove, na kojima su ili za koje su angažovani u državnoj administraciji na različitim nivoima je višestruko značajna, kako za njih, tako i za instituciju pa i šire od toga. Umjesto nabrojavanja razloga kao potvrda prethodnoj tezi, a što je teško uraditi a posebno bez ostatka i do kraja, podsjetiću samo na sve izvesniju, težu i zahtijevniju obavezu da službeniku državne administracije treba stvoriti uslove da se opremi svim podrazumijevajućim znanjima i vještinama da bi samostalno i kompetentno ostvario ono što se od njega očekuje a i što sam ima kao ličnu ambiciju.

Značaj javne administracije na svim nivoima društvene organizacije je neupitan. Kažu posebno danas kada se Crna Gora otvara kao demokratska zajednica u stasavanju sa ambicijom da uđe u šire međunarodne demokratske integracije usvajajući i čineći svojom društvenom stvarnošću kroz institucije i nove odnose savremene demokratske vrijednosti. Država su ljudi, temelj društvene zajednice je čovjek. Kvalitet je u mjerljivom stepenu obučenosti i kompetentnosti koja se iskazuje kroz odgovoran i profesionalan odnos svih pojedinaca angažovanih na različitim mjestima sa različitim zadacima, ali uz istu ličnu i kolektivnu obavezu i očekivanja. Da to bude dobro. Danas čovjek zna mnogo, zahvaljujuci prethodnim postupcima i procedurama kojima je ili kroz koje je osvajao znanje i vještine. Život je brži, kompleksniji i bogatiji, a samim tim zahtijevniji i izazovniji od svega što ga pokušava spoznati, njime ovladati, mnogim njegovim procesima menadžirati. Čovjek je dosegao i nešto što je bilo skoro na nivou opšteg odnosa, neočekivano pa čak i nemoguće koliko juče. Dokaz je to da je potraga za novim saznanjima nedokučiva za jednu generaciju. Ali sve to treba upotrijebiti, time se koristiti, znati sve staviti u potrebu lične i šire afirmacije.

U konkretnom slučaju službenici sa specifičnim znanjima sigurno da objektivno imaju potrebu da ta znanja praktično dokazuju, kroz praksu dorađuju. U oblasti prava, kada je sistem u pitanju prije svega se očekuje od ljudi koji su edukovani kada je pravo u pitanju u najširem smislu te riječi da prednjače i da nose svoje obaveze na vidljiv i odgovoran način. Usudio bih se reći da je u svemu tome poznavanje elementarnih standarda, kada je pravo u pitanju stvar i lične, dakle pojedinačne kulture, ne samo svakog službenika. Nego i više od toga. Svi ljudi ne moraju znati kako se bez ikakvih rizika operišu krajnici. Zato su osposobljeni ljudi koji raspolažu specifičnim znanjima iz medicine. Tako je i sa inženjerima. Svi ne moramo znati voziti avion. Ali, svi bi trebali da znamo u kojoj državi živimo, kako je organizovana, kojem tipu država pripada, kakva su ovlašćenja i nadležnosti, čak i ne samo najvažnijih institucija i nosilaca javnih ovlašćenja. U suprotnom imaćemo sjajne stručnjake, dobre hirurge, ekonomiste, pilote ali i ljude koji zanemaruju potrebu da znaju kako ustanove i institucije u kojima rade funkcionišu, kakav je njihov status, kako učestvuju u društvenim posebno u pravnim procesima.

Provjera stručne osposobljenosti i stepena kompetentnosti za svakog pojedinačno ima za cilj upravo da se sve uporedi sa stepenom sigurnosti svih nas da oni koji rade ma koji posao kao državni službenici u ovom slučaju znaju u kojem državnom pravnom ambijentu funkcionišu, žive i djeluju. Treba priznati da za razliku od drugih kada se suoče sa pravom i njegovim istinama, teško im može bilo ko ponuditi konačne istine. Još su ranije mudri ljudi, kao Kant recimo govorili da ne služi na čast onima koji su se kroz istoriju bavili pravom, činjenica da danas čak nema opšteprihvaćene definicije šta je pravo za razliku od medicine, ekonomije, ali, provjera znanja kada je ustavna organizacija države čiji smo građani u pitanju je nužna jer će eliminisati neprijatne situacije na koje kada je pravo u pitanju odgovori već postoje. Ukazaće na one koje ne samo u ustavnom pravom nego i svojoj obavezi na radnom mjestu pristupaju neodgovorno kao fakultativnim štivima. Ovo je tim važnije što je Crna Gora kao država u dugoj svojoj državnoj tradiciji i trajanju mijenjala i adaptirala svoju državnu organizaciju potrebama koje je vrijeme nametalo, često voljno, često nevoljno. Stabilnost jedne države, pa samim tim i garancije za visok stepen kvaliteta života ljudi u njoj leže ne samo u dobrom poznavanju njene pozitivno pravne lične karte, njene aktuelne ustavne organizacije nego i u dosljednom i u korektnom interpretiranju i profesionalnom provođenju istih na mjestima gdje su angažovani i državni službenici. U ovom trenutku iznad svega to je tim važnije jer je nova ustavna organizacija Crne Gore kao nezavisne, suverene, međunarodno priznate i demokratske države utvrđena prije desetak godina. Potrebno je vrijeme da bi ustavom promovisano bilo i materijalizovano postalo našom stvarnošću, čemu neizostavno nužno mora doprinijeti prihvatano od svih građana pa i službenika te nove organizacije, te nove ustavne istine, njihov odgovoran odnos prema obavezi da je poštuju i da je afirmišu. Toga nema bez visokoobrazovane administracije i službenika koji mogu da nose odgovornost koju imaju zbog poslova koje obavljaju.

Stručni ispit će biti kvalitetnije obavljen ako se bude realizovao uz prethodno urađeno sve da službenik bude uz praktična znanja koja nosi i koja je stekao u mogućnosti da prethodno kroz nove informacije razriješi određene dileme, da odgovore na određena pitanja koja mu eventualno predstavljaju problem u profesionalnoj egzistenciji. Ova skripta koju su kao pomoć za pripremu stručnog ispita u ovoj zahtjevnoj oblasti ustavne organizacije Crne Gore uradile uvažene gospođe Jauković i Bajić iza kojih stoji veliko teorijsko znanje i praktično iskustvo biće od dobre pomoći i korisnicima i onima koji rade na profesionalnoj organizaciji ispita.

Prof. dr Miodrag Vuković

1. POJAM I STRUKTURA USTAVA

1.1 Pojam ustava u teoriji

U pravnoj teoriji postoje različite teorije o pojmu ustava, ali se u suštini mogu svesti na pojam ustava u materijalnom i pojam ustava u formalnom smislu.

Osnovno obilježje ustava u materijalnom smislu je sadržaj odnosa koje reguliše (ustavna materija), nezavisno od toga da li je regulisan ustavnom normom ili drugim propisima, pa čak i običajima. Suštinu ustava u materijalnom smislu čini sadržaj ustavne materije. Forma u kojoj je izražena ustavna materija nije presudna. Zato se može smatrati da ustav u materijalnom smislu postoji u svakoj državi.

Pojam ustava u formalnom smislu određuju dva bitna svojstva. Prvo je vezano za sadržaj koji je u biti identičan sa sadržajem ustava u materijalnom smislu, a drugi za formu ustava, pri čemu se misli na oblik u kojem je izražen sadržaj ustava. To su: prije svega, pisana forma ustava, za razliku od ustava u materijalnom smislu koji ne mora biti u pisanoj formi, zatim kodifikacija pravnih normi (pisani ustav je najčešće jedan jedinstven akt – kodifikovani ustav i rjeđe nekodifikovani kada ga čini više pravnih akata) i, treće najbitnije svojstvo ustava u formalnom smislu je najveća pravna snaga ustavnih normi i najviše mjesto koje ustav zauzima u hijerarhiji pravnih akata. Ovo najznačajnije svojstvo, prema teoriji, proizilazi iz načina donošenja i nadležnosti za njegovo donošenje. Za donošenje ustava i odlučivanje o njegovim promjenama nadležan je poseban organ (ustavotvorna skupština). Ustav se donosi i mijenja po posebnom postupku, a karakteriše ga i poseban način uređivanja postupka donošenja i promjene ustava.

Ne ulazeći dublje u teorijska razmatranja izdvajamo u teoriji poznatu klasifikaciju ustava na pisane i nepisane i čvrste i meke ustave, zavisno od toga da li je postupak za izmjenu ustava stroži i složeniji od zakonodavnog postupka (npr. poseban organ koji donosi ustav, kao što je ustavotvorna skupština, poseban postupak utvrđivanja predloga izmjena ustava, uz učešće građana, donošenje odluke o izmjeni ustava posebnom većinom, strožom od one po kojoj se donose zakoni, a o pojedinim pitanjima i referendumom) ili za izmjenu ustava nije potreban drukčiji način odlučivanja od onog koji je propisan za zakone.¹

U svijetu danas preovlađuju pisani ustavi. Većina savremenih ustava pripada čvrstim ustavima.

1.2 Ustav Crne Gore – sadržaj i struktura

Ustav Crne Gore je najviši pravni akt u državi, sa kojim moraju biti saglasni svi zakoni i drugi propisi u državi. Sadržina Ustava upućuje da se radi o ustavu koji jednaku važnost poklanja državi, njenoj organizaciji i granicama njenih ovlašćenja, ljudskim pravima i slobodama, kao i uspostavljanju i propisivanju pravila po kojima se stvara pravo.

¹ *Ustavno pravo*, Marijana Pajvančić i Mladen Vukčević, Podgorica, 2008

Ustav Crne Gore usvojila je Ustavotvorna skupština Republike Crne Gore, 19. oktobra 2007. godine, a Odluku o proglašenju Ustava Ustavotvorna skupština donijela je tri dana kasnije, 22. oktobra 2007. godine.²

Nakon šest godina izvršene su promjene Ustava. Promjene su izvršene Amandmanima I do XVI na Ustav Crne Gore, koje je Skupština Crne Gore donijela i proglasila, na sjednici od 31. jula 2013. godine.³ Navedeni amandmani čine sastavni dio Ustava Crne Gore i stupaju na snagu danom proglašenja.

Ustav Crne Gore čine preambula i normativni dio.

Preambula je odvojena od normativnog dijela i predstavlja uvod u Ustav. Preambula sadži pravno-političke osnove, odnosno polazišta za donošenje Ustava, prije svega odluku građana Crne Gore da žive u nezavisnoj i suverenoj državi Crnoj Gori, donesenu na referendumu od 21. maja 2006. godine, a taj dan je posebnim zakonom određen kao Dan nezavisnosti Crne Gore. Osnovne vrijednosti države Crne Gore su sloboda, mir, tolerancija, poštovanje ljudskih prava i sloboda, multikulturalnost, demokratija i vladavina prava, kao i privrženost ravnopravnoj saradnji sa drugim narodima i državama i evropskim i evroatlantskim integracijama.

Normativni dio Ustava strukturiran je u osam cjelina, i to:

- XXXI Osnovne odredbe
- XXXII Ljudska prava i slobode
- XXXIII Uređenje vlasti
- XXXIV Ekonomsko uređenje
- XXXV Ustavnost i zakonitost
- XXXVI Ustavni sud Crne Gore
- XXXVII Promjena Ustava
- XXXVIII Prelazna i završna odredba.

U *Osnovnim odredbama* Ustava (čl. 1 do 16) date su osnovne postavke karaktera države, oblika vladavine i uređenja vlasti i propisana pitanja koja se uređuju zakonom, zatim državni simboli, jezik i pismo, odvojenost vjerskih zajednica od države, odnos sa drugim državama i međunarodnim organizacijama, kao i osnovna načela ljudskih prava i sloboda kojima se jemči njihova zaštita, nepovredivost, poštovanje prava i sloboda drugih, zabrana izazivanja ili podsticanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu i zabrana diskriminacije.

Drugi dio Ustava (čl. 17 do 81 i Amandmani I i II) posvećen je ljudskim pravima i slobodama koja se dijele na lična, politička, ekonomska, socijalna i kulturna. U okviru tog dijela uređena su posebna manjinska prava i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda.

Treći dio (čl. 82 do 138 i Amandmani III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII i XIII) odnosi se na uređenje vlasti. U ovom dijelu propisani su nadležnost, izbor, mandat i prestanak mandata Skupštine Crne Gore, Predsjednika Crne Gore, Vlade Crne Gore i druga pitanja vezana za funkcionisanje ovih organa vlasti, kao i načela lokalne samouprave, sudstva, Vojske Crne Gore, Savjeta za odbranu i bezbjednost i Državnog tužilaštva.

² Ustav je objavljen u „Službenom listu CG“, broj 1/07

³ Amandmani I do XVI na Ustav Crne Gore objavljeni su u „Službenom listu CG“, broj 38/13

Predmet *četvrtog dijela* (čl. 139 do 144 i Amandman XIV) je ekonomsko uređenje koje sadrži principe ekonomskog uređenja, definiciju ekonomskog prostora i određene titulara državne svojine, načela u vezi poreskih obaveza, statusa, organizacije i upravljanja, odnosno rukovođenja Centralnom bankom Crne Gore i Državnom revizorskom institucijom.

Dio peti (čl. 145 do 148) sadrži načela ustavnosti i zakonitosti, kao što su saglasnost propisa, objavljivanje i stupanje na snagu propisa, zabrana povratnog dejstva i zakonitost pojedinačnih akata.

U *šestom dijelu* Ustava (čl. 149 do 154 i Amandmani XV i XVI) uređena je nadležnost Ustavnog suda i izbor, mandat i prestanak funkcije sudija Ustavnog suda, kao i pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti, odlučivanje Ustavnog suda i prestanak važenja propisa na osnovu odluke Ustavnog suda o ocjeni ustavnosti i zakonitosti.

Dio sedmi (čl. 155 do 157) sadrži odredbe o promjeni Ustava koje se odnose na predlog za promjenu Ustava, akt o promjeni Ustava i potvrdu na referendumu.

Dio osmi (član 158) predviđa donošenje ustavnog zakona za sprovođenje Ustava, propisuje način njegovog donošenja, proglašavanja i stupanja na snagu.

2. DRŽAVA, PRAVNI POREDAK I ZAKONODAVSTVO

2.1 Osnovne postavke uređenja države i položaja građana (čl. 1 do 14)

Ustavom je određen karakter države Crne Gore.

Crna Gora je nezavisna i suverena država, republikanskog oblika vladavine. Ona je građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava.

Ovakav karakter države izražavaju i ustavna načela da suverenost pripada građanima koji imaju crnogorsko državljanstvo i da se ne može uspostaviti niti priznati vlast koja ne proističe iz slobodno izražene volje građana na demokratskim izborima, u skladu sa zakonom.

Građanin vlast ostvaruje neposredno, odlučivanjem na referendumu, i preko slobodno izabраниh predstavnika, i to odbornika u skupštini opštine, Glavnog grada i Prijestonice ili poslanika u Skupštini Crne Gore.

Osnovne postavke uređenja vlasti počivaju na načelu podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku.

Ustavom se garantuje jedinstvo i neotuđivost teritorije Crne Gore. Državnu teritoriju Crne Gore i njenu nezavisnost i suverenost brani Vojska Crne Gore.

Ustavom su određeni državni simboli, Glavni grad i Prijestonica. Glavni grad države je Podgorica, a Prijestonica, kao istorijski, kulturni i duhovni centar Crne Gore, je Cetinje.

Jedno od osnovnih ustavnih načela je nepovredivost prava i sloboda, a država je ta koja jemči i štiti prava i slobode.

Ustav garantuje da je u Crnoj Gori slobodno sve što Ustavom i zakonom nije zabranjeno. Ovo ustavno načelo se odnosi na građane, a ne na organe vlasti čija su ovlašćenja ograničena Ustavom i zakonom.

Međutim, sloboda koja se građanima garantuje Ustavom ograničena je njihovom obavezom da poštuju prava i slobode drugih, kao i obavezom da se pridržavaju Ustava i zakona. Ova obaveza važi i za strance dok borave u Crnoj Gori.

Najznačajnije ustavne zabrane tiču se izazivanja ili podsticanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu i diskriminacije.

Odnos države prema svojim građanima izražava se kroz ustavna načela o crnogorskom državljanstvu. Država je ta koja štiti prava i interese crnogorskih državljanina. Crnogorski državljanin ne može biti progнан niti izručen drugoj državi, osim u skladu sa međunarodnim obavezama Crne Gore.

Kao dio identitetskih prava, Ustavom je uređeno i pitanje jezika. Službeni jezik u Crnoj Gori je crnogorski jezik, a ćirilčno i latinično pismo su ravnopravni. U službenoj upotrebi su i srpski, bosanski, albanski i hrvatski jezik. Ovo pitanje će biti predmet zakonske regulative, pri čemu će se naročito voditi računa o Evropskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima.

Imajući u vidu građanski karakter Crne Gore, vjerske zajednice su odvojene od države. S obzirom da je Crna Gora multinacionalna i multikulturalna država, demokratski principi je obavezuju da vjerskim zajednicama obezbijedi slobodu u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova, kao i njihovu ravnopravnost.

2.2 Primat međunarodnog prava (član 9)

Novina ovog Ustava je uređivanje pravne snage i mjesta potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava u pravnom poretku Crne Gore. Propisano je da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava:

- su sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka,
- imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i
- neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Iz ovih ustavnih određenja može se zaključiti da je kod nas prihvaćeno monističko shvatanje odnosa međunarodnog i unutrašnjeg prava, i to monizam s primatom međunarodnog prava, koji je danas opšteprihvaćeno shvatanje, a po kojem su međunarodno i unutrašnje pravo dio jednog sistema u kojem postoji hijerarhija. To znači da se međunarodna norma smatra starijom od nacionalne i primjenjuje se i onda kad protivrječi normi unutrašnjeg prava. Unutrašnjom normom se ne može derogirati međunarodna ni pod kojim uslovima, pa ni onda kada je prva posebno ili vremenski kasnija (*lex specialis, lex posterior*).⁴

Primat međunarodnog prava uslovio je sadržaj principa ustavnosti i zakonitosti kojima se ustanovljava hijerarhija pravnih akata. Tako zakon mora biti saglasan sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, a ako nije, Ustavni sud ga može svojom odlukom eliminisati iz pravnog sistema.

Međunarodne ugovore, prema članu 100 tačka 4 Ustava, zaključuje Vlada Crne Gore, a prema članu 82 tačka 17 Ustava, potvrđuje Skupština Crne Gore.

Iz navedenih ustavnih principa koja se oslanjaju na opšte načelo da se ugovori moraju poštovati (*pacta sunt servanda*) proističe opšta obaveza usklađivanja unutrašnjeg prava sa obavezama međunarodnog prava. Svaka država bira način na koji će određenu međunarodnu obavezu inkorporirati u svoj pravni sistem.

Sam način usklađivanja podrazumijeva da se obaveze države, koje je preuzela potvrđenim međunarodnim ugovorom, domaćim zakonima konkretizuju propisivanjem načina ostvarivanja prava i obaveza, načina uvođenja određenih standarda, organa nadležnih za postupanje i odlučivanje i odgovarajućih postupaka.

Iako je Ustavom propisana i mogućnost neposredne primjene potvrđenog i objavljenog međunarodnog ugovora „sve njegove norme ne mogu se primijeniti bez intervencije države. Naime, dok su neke od njih formulisane da su samoizvršive (self-executing), tj. da se mogu odmah neposredno primijeniti, mnoge druge su u tom pogledu nepotpune jer zahtijevaju da ih država konkretizuje donošenjem svojih propisa.“⁵

4 *Osnovi međunarodnog javnog prava*, autori Vojin Dimitrijević, Obrad Račić, Vladimir Đerić, Tatjana Papić, Vesna Petrović i Saša Obradović, u izdanju Beogradskog centra za ljudska prava, 2005.

5 *Osnovi međunarodnog javnog prava*, autori Vojin Dimitrijević, Obrad Račić, Vladimir Đerić, Tatjana Papić, Vesna Petrović i Saša Obradović, u izdanju Beogradskog centra za ljudska prava, 2005.

Kršenje obaveza međunarodnog prava može da proizilazi iz neprimjenjivanja međunarodnog prava u konkretnoj situaciji. Međutim i sama nesaglasnost zakonodavstva može predstavljati kršenje obaveze međunarodnog prava. U obje ove situacije postoji odgovornost države.

2.3 Zakonodavstvo (član 16)

Što se tiče zakonodavstva, Ustav ne samo da je uredio nadležnost za donošenje zakona i obavezu međusobne usklađenosti pravnih propisa - zakona sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, a drugih propisa sa Ustavom i zakonom, već je jasno uspostavio granicu između zakona i podzakonskih akata, propisujući pitanja koja se mogu urediti samo zakonom.

Ustavom je propisano da se zakonom, u skladu sa Ustavom, uređuju:

- način ostvarivanja ljudskih prava i sloboda, kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje, kao i način ostvarivanja posebnih manjinskih prava;
- način osnivanja, organizacija i nadležnost organa vlasti i postupak pred tim organima, ako je to neophodno za njihovo funkcionisanje;
- sistem lokalne samouprave i
- druga pitanja od interesa za Crnu Goru.

Podzakonskim aktima moguće je, radi sprovođenja zakona, detaljnije razraditi pojedina pitanja koja su uređena zakonom. Ovlašćenje za donošenje podzakonskog akta i pitanja koja se mogu urediti podzakonskim aktom moraju biti propisani zakonom.

2.4 Odnos Crne Gore sa drugim državama i međunarodnim organizacijama (član 15)

U osnovnim odredbama Ustava uređeni su i principi uspostavljanja odnosa Crne Gore sa drugim državama i međunarodnim organizacijama. Radi se o saradnji i razvijanju prijateljskih odnosa sa drugim državama, regionalnim i međunarodnim organizacijama, na principima i pravilima međunarodnog prava.

U teoriji međunarodnog prava, međunarodne organizacije su definisane kao višestranim ugovorima osnovani trajni oblici institucionalizovanog opštenja tri ili više država, sa posebnim statusom i stalnim organima, u okviru kojih se na način predviđen statutima i drugim osnovnim dokumentima organizacija, odvijaju procesi multilaterarnog pregovaranja i zajedničkog odlučivanja država – članica u odgovarajućim oblicima međunarodne saradnje.⁶

Konstitutivni elementi ove definicije su: država, međunarodni ugovor, stalni organi, oblast djelatnosti i posebni status.

Međunarodnim ugovorom kojim se osniva međunarodna organizacija određuju se organi, nadležnost, oblast i cilj djelovanja. Ugovor o osnivanju mora biti potvrđen saglasno ustavnim odredbama država članica i na taj način države članice izražavaju svoju suverenu volju da učestvuju u tom obliku saradnje. Na isti način se sprovodi

⁶ *Međunarodne organizacije*, autor dr Vojin Dimitrijević, u izdanju „Savremene administracije“ Beograd, 1980.

pristupanje država koje postaju članice nakon osnivanja međunarodne organizacije.

Prema tome, potvrđeni međunarodni ugovor je instrument kojim se osniva međunarodna organizacija ili se pristupa postojećoj međunarodnoj organizaciji.

Ustavom je takođe utvrđeno da o načinu pristupanja Evropskoj uniji odlučuje Skupština Crne Gore. Aktivnosti u vezi pristupanja Evropskoj uniji su u toku, zasni-
vaju se na pregovorima, planovima organa vlasti i rezultatima izvještaja o ispunjeno-
sti uslova za pristupanje. U tom procesu učestvuju svi organi vlasti, svako u okvirima
svojih nadležnosti, kao i civilni sektor.

Ustavom je utvrđena i zabrana stupanja Crne Gore u savez sa drugom državom
kojim gubi nezavisnost i puni međunarodni subjektivitet.

3. DRŽAVNI SIMBOLI (član 4)

Ustavom Crne Gore određeni su državni simboli: grb, zastava i himna.

Grb Crne Gore je zlatni dvoglavi orao sa lavom na prsima. Zastava Crne Gore je crvene boje sa grbom na sredini i zlatnim obrubom. Himna Crne Gore je «Oj svijetla majska zoro».

Državnim simbolima predstavlja se Crna Gora i izražava pripadnost Crnoj Gori.

Bliža sadržina, opis i veličina Grba i Zastave i tekst Himne, kao i način upotrebe, isticanja i zaštita državnih simbola propisani su zakonom.

Zakonom je propisano u kojim slučajevima se obavezno upotrebljavaju ili se mogu upotrebljavati ili se uopšte ne smiju upotrebljavati pojedini državni simboli.

Grb se obavezno upotrebljava: u državnom pečatu; u pečatima državnih organa i organa lokalne samouprave; u službenim prostorijama državnih organa i organa lokalne samouprave i službenim natpisima postavljenim na zgradama u kojima su ovi organi smješteni; u prostorijama obrazovnih ustanova u kojima se izvodi vaspitno-obrazovni proces i natpisima postavljenim na zgradama u kojima su ove ustanove smještene; na zgradama predstavništava Crne Gore u inostranstvu; na službenim aktima kojima se služe predstavnici državnih organa; na poveljama, diplomama i priznanjima koje daje Crna Gora; na diplomama i svjedočanstvima o završenom školovanju; na legitimacijama poslanika, članova Vlade, sudija, inspektora i drugih službenih lica.

Zastava se stalno vije: na zgradi Skupštine Crne Gore; na zgradama u kojima se nalaze službene prostorije Predsjednika Crne Gore, Vlade Crne Gore, Ustavnog suda, Vrhovnog suda, Vrhovnog državnog tužioca i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda; na rezidenciji Predsjednika Crne Gore.

Himna se izvodi: povodom Dana državnosti Crne Gore; prilikom polaganja vijenaca zvaničnih predstavnika Crne Gore na groblja, grobove i druga spomen-obeležja crnogorskih boraca i žrtava rata; pri ispraćaju Predsjednika Crne Gore u zvaničnu posjetu stranoj državi i njegovom povratku u Crnu Goru; pri zvaničnom dolasku u Crnu Goru, odnosno ispraćaju iz Crne Gore šefa strane države ili vlade i visokog predstavnika međunarodne organizacije; na proslavama, svečanostima i drugim manifestacijama kojima se zvanično obilježavaju događaji od značaja za Crnu Goru; prilikom međunarodnih susreta, takmičenja i drugih skupova (političkih, naučnih, kulturno-umjetničkih, sportskih i dr.) na kojima Crna Gora zvanično učestvuje ili je reprezentovana, u skladu sa pravilima i praksom održavanja takvih skupova.

Grb i zastava, kada se ističu u Crnoj Gori sa jednim ili više grbova ili zastava drugih država ili međunarodnih organizacija, zauzimaju počasno mjesto.

Ako se himna izvodi u Crnoj Gori zajedno sa himnom strane države ili svečanom pjesmom međunarodne organizacije, izvodi se prvo himna strane države ili svečana pjesma međunarodne organizacije, a zatim himna Crne Gore.

4. ZABRANA DISKRIMINACIJE (član 8)

Ustavom je zabranjena svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu.

Ova zabrana je razrađena Zakonom o zabrani diskriminacije, tako što je propisano da je diskriminacija svako neopravdano, pravno ili faktičko, neposredno ili posredno pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i drugim ličnim svojstvima.

Neposredna diskriminacija postoji ako se aktom, radnjom ili nečinjenjem lice ili grupa lica, u istoj ili sličnoj situaciji, očigledno dovode ili su dovedeni, odnosno mogu biti dovedeni u nejednak položaj u odnosu na drugo lice ili grupu lica po nekom od propisanih osnova.

Posredna diskriminacija postoji kad se primjenom nekog propisa ili opšteg akta, odnosno propisanog uslova ili kriterijuma određeno lice ili grupa lica, zbog okolnosti u kojima se taj propis ili opšti akt, odnosno propisani uslovi ili kriterijumi primjenjuju, u praksi dovode ili bi mogli dovesti u nejednak položaj u odnosu na druga lica ili grupu lica.

Diskriminacijom se smatra i podsticanje, pomaganje, davanje instrukcija, kao i najavljena namjera da se određeno lice ili grupa lica diskriminišu po nekom od propisanih osnova.

Ustavom je propisana pozitivna diskriminacija, odnosno da se diskriminacijom neće smatrati propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju. Ovakvo ustavno određenje daje mogućnost propisivanja opštih i uvođenje posebnih mjere koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju.

Primjer opštih mjera su zakoni kojima se uređuju zapošljavanje i rad lica sa invaliditetom, zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom, rodna ravnopravnost, ostvarivanje i zaštita prava mentalno oboljelih lica, besplatna pravna pomoć, kao i pojedine odredbe u zakonima koji uređuju određene oblasti.

Primjer posebnih mjera su konkretne aktivnosti kojima se podstiče žensko preduzetništvo, zapošljavanje, izbor na određene javne funkcije i upis u obrazovne ustanove lica manje zastupljenog pola ili pripadnika manjinskih naroda ili manjinskih nacionalnih zajednica u pojedinim oblastima. Posebne mjere se mogu primjenjivati samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete.

5. PODJELA VLASTI (član 11)

Uređenje vlasti prema Ustavu počiva na načelu podjele vlasti na: zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Zakonodavnu vlast vrši Skupština, izvršnu vlast vrši Vlada, a sudsku sud. Odnos vlasti počiva na ravnoteži i međusobnoj kontroli. Podjela vlasti na zakonodavnu i izvršnu nije tvrdo razgraničena, što proizilazi iz Ustavom propisanih nadležnosti Skupštine i Vlade, prema kojima Vlada ima niz normativnih nadležnosti, kao što su predlaganje zakona i donošenje propisa za izvršavanje zakona, a kroz ove nadležnosti Vlada istovremeno utvrđuje i vodi unutrašnju i vanjsku politiku Crne Gore.

Kad je u pitanju međusobna kontrola vlasti, Ustavom su uređeni instrumenti kontrole, kao što su raspuštanje Skupštine od strane Vlade, odlučivanje o nepovjerenju Vladi, interpelacija, parlamentarna istraga i dr.

Vlast je ograničena Ustavom i zakonom. To znači da organi vlasti mogu vršiti određena ovlašćenja samo ako su im ta ovlašćenja stavljena u nadležnost Ustavom ili zakonom. Način osnivanja, organizacija i nadležnost organa vlasti i postupak pred tim organima ne može se propisivati aktom niže pravne snage od zakona.

Međusobna kontrola vlasti ostvaruje se i kroz kontrolu ustavnosti i zakonitosti koju vrši Ustavni sud.

Vlast vrši i Predsjednik Crne Gore koji, prije svega, predstavlja Crnu Goru u zemlji i inostranstvu, a zatim obavlja niz drugih značajnih državnih funkcija utvrđenih Ustavom ili zakonom.

Ustavnim načelom o podjeli vlasti obuhvaćeni su Vojska i bezbjednosne službe, koje štite nacionalnu bezbjednost. Propisano je da su Vojska i bezbjednosne službe pod demokratskom i civilnom kontrolom, koja se ostvaruje na način što nadzor nad Vojskom i bezbjednosnim službama vrše Skupština, Vlada i Savjet za odbranu i bezbjednost koji čine Predsjednik Crne Gore, predsjednik Skupštine i predsjednik Vlade. I ovo je još jedan instrument međusobne kontrole vlasti.

6. OSNOVE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

6.1 Princip jednakosti i osnov za ostvarivanje prava i sloboda (član 17)

Ustav garantuje ostvarivanje prava i sloboda, ne samo na osnovu Ustava, već i na osnovu potvrđenih međunarodnih sporazuma, kao i jednakost svih pred zakonom u ostvarivanju prava i sloboda, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo.

Ovakve ustavne garancije obavezuju organe vlasti da i u zakonima i u primjeni zakona, svako u okvirima svojih nadležnosti, obezbijedi ostvarivanje i zaštitu prava i sloboda utvrđenih Ustavom i međunarodnim sporazumima koje je zaključila i potvrdila Crna Gora, od kojih su najznačajniji Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966), Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966) i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Osnovno ustavno načelo kojim se obezbjeđuje ostvarivanje ljudskih prava i sloboda pod jednakim uslovima, bez diskriminacije, je **načelo jednakosti**. Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo.

Načelo jednakosti proklamovano ovim Ustavom dobilo je novo značenje u odnosu na ranija ustavna rješenja. Ovo načelo prvenstveno podrazumijeva jednakost svih pod jednakim uslovima, bez obzira na bilo koje lično svojstvo. Povreda načela jednakosti bila je i ostala glavni aspekt sagledavanja ustavnosti zakona i drugih propisa kod Ustavnog suda, a danas se sa aspekta tog načela utvrđuje postojanje povrede ljudskih prava i sloboda u postupku po ustavnoj žalbi.

Načelo jednakosti dobilo je i novi smisao kada je Ustavom utvrđena mogućnost propisivanja opštih i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju. To znači da je radi postizanja jednakosti dozvoljeno, imajući u vidu faktičko stanje, stvarne uslove i okolnosti (društvene, istorijske, ekonomske, kulturološke, vjerske i sl.), zbog kojih su određena lica faktički u nejednakom položaju u odnosu na druga lica (primjera radi: žene u odnosu na muškarce, lica sa invaliditetom u odnosu na druga lica, pripadnici manjinskih naroda u odnosu na većinsko stanovništvo i dr.), propisivati dodatne stimulanse i pogodnosti za ta lica. Uvođenje stimulansa i pogodnosti za lica koja se već nalaze u nejednakom položaju, bilo propisom ili nekom drugom mjerom, ne smatra se stavljanjem tih lica u privilegovan položaj, kao što bi to na prvi pogled moglo da izgleda.

Uspostavljanjem ustavnog osnova za uvođenje opštih i posebnih mjera, kao ne-diskriminatorskih, zahtijeva od svih organa vlasti u Crnoj Gori da ustavno načelo jednakosti tumače ne formalno - pravno, već sa dubokim osjećajem za prepoznavanje otvorene i skrivene diskriminacije i neravnopravnosti koja se ne može spriječiti i eliminisati samo priznavanjem jednakih prava, već i favorizovanjem lica koja se faktički nalaze u nejednakom položaju. Na isti način treba posmatrati i ustavna načela koji-

ma se svakom licu garantuje pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda i pravo na pravnu pomoć.

6.2 Pravo na jednaku zaštitu i pravo na pravni lijek (čl. 19 i 20)

Ustavom je propisano da svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda, čime se jemči zaštita od arbitrarnog odlučivanja sudova i drugih državnih organa, organa državne uprave i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja. Sudovi i drugi organi u istovjetnim slučajevima moraju jednako odlučivati, a istovjetno činjenično i pravno stanje ne može imati bitno različit pravni ishod. Do povrede ovog prava došlo bi u slučaju da sud ili drugi organ, u dva ili više predmeta, u istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji, donese različitu odluku i tako stvori stanje pravne nesigurnosti.

Da bi se obezbijedila zaštita ljudskih prava i sloboda od zloupotrebe organa vlasti, Ustavom je utvrđeno načelo da svako ima pravo na pravni lijek protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu.

Ovo načelo, prije svega, podrazumijeva da se zakonom mora propisati mogućnost izjavljivanja pravnog lijeka, a zatim da se tim pravnim lijekom obezbijedi djelotvorna pravna zaštita. To znači da je nadležni sud dužan da ocijeni sve relevantne navode iz podnijetog pravnog lijeka i da pravično odluči o pravima i interesima podnosioca. Sadržina ovog prava data je i u odlukama Ustavnog suda u kojima se navodi i praksa Evropskog suda za ljudska prava.⁷

6.3. Pravo na pravnu pomoć (član 21)

Pravo na pravnu pomoć zajemčeno Ustavom podrazumijeva, s jedne strane, da se to pravo ne može nikome uskratiti, a s druge strane, da se u pojedinim slučajevima pravna pomoć mora obezbijediti od strane države, kao što je slučaj postavljanja branioca po službenoj dužnosti u krivičnom postupku. Pravna pomoć, bez obzira ko je pruža, mora biti kvalifikovana, odnosno mora zadovoljavati određene uslove u pogledu njenog kvaliteta.

Pravnu pomoć pruža advokatura, kao nezavisna i samostalna profesija i druge službe. Pravna pomoć koju pruža advokatura, saglasno Zakonu o advokaturi, obuhvata: davanje pravnih savjeta i mišljenja; sastavljanje tužbi, žalbi, molbi, predstavki i drugih podnesaka; sastavljanje ugovora, testamenata, izjava, opštih i pojedinačnih akata i drugih isprava; zastupanje i odbranu fizičkih i pravnih lica pred sudovima i drugim državnim organima, privrednim društvima i drugim pravnim licima; zastupanje fizičkih i pravnih lica u njihovim pravnim poslovima; obavljanje drugih poslova pravne pomoći u ime i za račun fizičkih ili pravnih lica, na osnovu kojih ta lica ostvaruju neko pravo.

Uvođenjem notarske službe u pravni sistem Crne Gore, obezbijedeno je da pravnu pomoć pružaju notari kad u vršenju notarske službe sastavljaju notarske akte. Saglasno Zakonu o notarima, notarski akti su akti o pravnim poslovima, izjavama volje i činjenicama koje sastavlja notar (notarski zapis), zapisnici o pravnim radnjama i činjenicama kojima prisustvuje notar (notarski zapisnik), potvrde o činjenicama

⁷ Odluka Ustavnog suda Crne Gore, Už. 99/10 od 26. januara 2011. godine

koje, u okviru svoje nadležnosti, potvrđuje notar (notarska potvrda) i ovjere prepisa, potpisa i drugih podataka (notarska ovjera).

Ustavom je predviđena i mogućnost obezbjeđivanja besplatne pravne pomoći. Besplatna pravna pomoć se obezbjeđuje fizičkom licu, koje prema svom imovnom stanju nije u mogućnosti da ostvari pravo na sudsku zaštitu bez štete po nužno izdržavanje sebe i svoje porodice. Na taj način se tom licu omogućava ostvarivanje prava na pravično suđenje. Bliži način ostvarivanja ovog prava uređen je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći.

6.4 Ravnopravnost žene i muškarca (član 18)

Ravnopravnost žene i muškarca, kao jedan od suštinskih i sveprisutnih aspekata poštovanja ljudskih prava i sloboda u bilo kom društvu i u bilo kom vremenu i kao obilježje demokratije i vladavine prava, tretirana i podržana u nizu međunarodnih dokumenata, konačno je, kao načelo, našlo svoje mjesto i u Ustavu Crne Gore.

Ustavom je ustanovljena obaveza države da jemči ravnopravnost žene i muškarca i razvija politiku jednakih mogućnosti, kako bi se ženama omogućila jednaka zastupljenost u organima vlasti i na ključnim mjestima odlučivanja, u oblasti preduzetništva, nauci, kulturi i drugim oblastima u kojima je odsustvo žena evidentno.

Garantovanje ravnopravnosti žena i muškaraca na nivou ustavnih principa, kao i ustanovljavanje obaveze države da razvija politiku jednakih mogućnosti u Ustavu, posljedica je višegodišnjeg sagledavanja i opšte ocjene da su žene u crnogorskom društvu, kao i u najvećem broju zemalja u svijetu, u nejednakom položaju u odnosu na muškarce i da im takav položaj onemogućava da pod jednakim uslovima i u potpunosti uživaju ljudska i manjinska prava kao i muškarci. Zapaženo je, s jedne strane, da pravni sistem Crne Gore ne sadrži zakone i druge propise kojima se ograničava jednako ostvarivanje prava muškaraca i žena, odnosno važeći zakoni ne prave razliku u ostvarivanju tih prava, već generalno uređuju ostvarivanje prava i sloboda jednako za sve, ali s druge strane faktičko stanje govori da u praksi nije zastupljena puna ravnopravnost u ostvarivanju propisanih prava. Različite rodne uloge u društvu, pa i crnogorskom imaju za rezultat da muškarci i žene ljudska prava uživaju u različitom obimu, odnosno da su žene te koje su u većoj mjeri diskrimisane od muškaraca.

Jednake mogućnosti podrazumijevaju nepostojanje ograničenja po osnovu pola za učešće muškaraca i žena u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj i drugim oblastima društvenog života, odnosno jednaku zastupljenost, mogućnost odlučivanja i učešće muškaraca i žena u svim sferama javnog i privatnog života, čime se obezbjeđuje jednako ostvarivanje njihovih prava i sloboda.

6.5 Pravo na zdravu životnu sredinu (član 23)

Pravo na zdravu životnu sredinu spada u grupu ljudskih prava treće generacije, koja su predmet pažnje novijeg doba i kroz njih se prepoznaju problemi savremenog društva i razvoja novih tehnologija, koji ugrožavaju život čovjeka.

Ustavom je proklamovano da svako ima pravo na zdravu životnu sredinu. To

pravo se ostvaruje i kroz ustavom garantovano pravo svakog pojedinca ili bilo kojeg subjekta na blagovremeno i potpuno obavještanje o stanju životne sredine, na mogućnost uticaja prilikom odlučivanja o pitanjima od značaja za životnu sredinu i na pravnu zaštitu ovih prava.

Čuvanje i unapređenje životne sredine je obaveza svih, a naročito države, koja to obezbjeđuje propisivanjem pravila koja su obavezna za svakog i preduzimanjem mjera kojima se životna sredina ugrožava, odnosno kojima se doprinosi čuvanju i unapređenju životne sredine.

Radi zaštite životne sredine, Ustavom su utvrđena ograničenja drugih prava i sloboda, prije svih, ograničenje slobode preduzetništva. Ukoliko bi obavljanje neke djelatnosti moglo negativno uticati na životnu sredinu (proizvodnja, promet i prevoz opasnih materija, proizvodnja i promet lijekova i sl.), sloboda preduzetništva može biti ograničena propisivanjem posebnih uslova za obavljanje ovih djelatnosti, o čemu subjekti koji se bave ovom djelatnošću moraju pribaviti propisano odobrenje ili dozvolu, ili preuzeti posebne obaveze u cilju zaštite životne sredine.

Značaj ovog prava za pojedinca je u tome što je ovo pravo u neposrednoj vezi sa zaštitom života i zdravlja ljudi.

7. OGRANIČENJE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA (čl. 24 i 25)

Zajemčena ljudska prava i slobode mogu se ograničiti samo zakonom, u obimu koji dopušta Ustav u mjeri koja je neophodna da bi se u otvorenom i slobodnom demokratskom društvu zadovoljila svrha zbog koje je ograničenje dozvoljeno (**opšta ograničenja**). Ova ograničenja se ne smiju uvoditi u druge svrhe, osim onih radi kojih su propisana.

Kao primjer opštih ograničenja može se navesti lišenje slobode, pritvor, ograničenje kretanja, nastanjivanja i napuštanja Crne Gore, odstupanja od načela nepovredivosti stana i tajnosti prepiske, ograničenje slobode ispoljavanja vjerskih uvjerenja, slobode izražavanja, ograničenje pristupa informacijama, slobode okupljanja, kao i zabrana političkog djelovanja.

Privremeno ograničenje prava i sloboda moguće je za vrijeme proglašenog ratnog ili vanrednog stanja. Ostvarivanje pojedinih ljudskih prava i sloboda za vrijeme proglašenog ratnog ili vanrednog stanja može se ograničiti u obimu u kojem je to neophodno.

Ustav ni za vrijeme proglašenog ratnog ili vanrednog stanja ne dozvoljava ograničenje ljudskih prava i sloboda po osnovu pola, nacionalnosti, rase, vjere, jezika, etničkog ili društvenog porijekla, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja ili bilo kakvog drugog ličnog svojstva.

Takođe, za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja ne mogu se ograničiti prava na: život, pravni lijek i pravnu pomoć, dostojanstvo i poštovanje ličnosti, pravično i javno suđenje i načelo zakonitosti, pretpostavku nevinosti, odbranu, naknadu štete za nezakonito ili neosnovano lišenje slobode i neosnovanu osudu, slobodu misli, savjesti i vjeroispovijest, zaključenje braka.

Ustav je decidno propisao da se za vrijeme privremenog ograničenja prava i sloboda ne mogu ukidati zabrane izazivanja ili podsticanja mržnje ili netrpeljivosti, diskriminacije, ponovnog suđenja i osude za isto krivično djelo, nasilne asimilacije.

Privremene mjere ograničenja prava i sloboda mogu važiti najduže dok traje ratno ili vanredno stanje.

8. LIČNA PRAVA I SLOBODE (čl. 26 do 44 i Amandmani I i II)

Lična prava i slobode su prava i slobode kojima se štite fizički i psihički integritet čovjeka i njegova privatnost.

8.1 Prava i slobode kojima se štiti fizički integritet čovjeka (čl. 26, 27 i 28)

Prava i slobode kojima se štiti fizički integritet čovjeka, a samim tim i njegov život, garantuju se zabranom smrtne kazne, garantovanjem prava čovjeka i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine i garantovanjem dostojanstva i nepovredivosti ličnosti.

Iako Ustavom to nije propisano, u našem pravnom sistemu važe principi iz člana 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, da je život svakog lica zaštićen zakonom i da niko ne može biti namjerno lišen života, pri čemu se lišenje slobode ne smatra suprotno ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna (radi odbrane nekog lica od nasilja, da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili spriječilo bjekstvo lica zakonito lišenog slobode i prilikom zakonitih mjera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune).

Život čovjeka je zaštićen, prije svega, krivičnim zakonodavstvom propisivanjem krivičnih djela protiv života i tijela, propisivanjem nadležnih organa i postupka pred tim organima radi kažnjavanja učinioca ovih krivičnih djela, kao i propisivanjem obaveze policije da štiti bezbjednost građana._

Ustavom je zabranjena svaka intervencija usmjerena na stvaranje ljudskog bića koje je genetski identično sa drugim ljudskim bićem, živim ili mrtvim. Isto tako, zabranjeno je na ljudskom biću, bez njegove dozvole, vršiti medicinske i druge oglede.

Ustavom se jemči dostojanstvo i sigurnost čovjeka, nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta čovjeka, njegove privatnosti i ličnih prava i garantuje da niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju i da se niko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.

Upravo, polazeći od ovakvih ustavnih načela, koja garantuju zaštitu od smrtne kazne, mučenja, neljudskog ponižavanja, progona i ozbiljnog kršenja prava,

Ustavom je strancu koji osnovano strahuje od progona zbog svoje rase, jezika, vjere ili pripadnosti nekoj naciji ili grupi ili zbog političkih uvjerenja dato pravo da traži azil u Crnoj Gori. Isto tako, stranac se ne može protjerati iz Crne Gore tamo gdje mu, zbog rase, vjere, jezika ili nacionalne pripadnosti, prijeti osuda na smrtnu kaznu, mučenje, neljudsko ponižavanje, progon ili ozbiljno kršenje prava koja jemči ovaj Ustav.

8.2 Lična sloboda (čl. 29 do 38 i Amandmani I i II)

Lična sloboda je osnovno ljudsko pravo, koje se garantuje Ustavom i najznačajnijim međunarodnim dokumentima⁸.

Ovo pravo štiti se nizom ustavnih garancija, kako u pogledu uslova za lišavanje slobode i pritvaranje, tako i garantovanjem prava licu koje je lišeno slobode ili pritvoreno.

Ustavom je propisano da je **lišavanje slobode** dopušteno samo iz razloga i u postupku koji su propisani zakonom.

Lice lišeno slobode mora odmah biti obaviješteno na svom jeziku ili jeziku koji razumije o razlozima lišenja slobode. Lice lišeno slobode istovremeno mora biti upoznato da nije dužno ništa da izjavi. Na zahtjev lica lišenog slobode, organ je dužan da o lišenju slobode odmah obavijesti lice koje lišeni slobode sam odredi. Lice lišeno slobode ima pravo da njegovom saslušanju prisustvuje branilac koga izabere.

Nezakonito lišavanje slobode je kažnjivo.

Ustav propisuje da se **pritvor** može odrediti licu za koje postoji osnovana sumnja da je izvršilo krivično djelo, samo ako je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka. Pritvor se određuje odlukom nadležnog suda.

Pritvorenom licu se mora uručiti obrazloženo rješenje u času pritvaranja ili najkasnije u roku od 24 časa od pritvaranja. Protiv rješenja o pritvoru pritvoreno lice ima pravo žalbe, o kojoj sud odlučuje u roku od 48 časova.

Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće moguće vrijeme, a utvrđeno je i maksimalno trajanje pritvora po odluci prvostepenog suda (najduže tri mjeseca od dana pritvaranja) i po odluci višeg suda (može se produžiti za još tri mjeseca), a ako se do isteka tih rokova ne podigne optužnica, okrivljeni se pušta na slobodu.

U cilju posebne zaštite maloljetnika, Ustavom je posebno uređeno trajanje pritvora kada je u pitanju maloljetnik. Pritvor za ta lica ne može trajati duže od 60 dana.

U slučaju lišenja ili ograničenja slobode i za vrijeme izvršavanja kazne, Ustav jemči **poštovanje ličnosti i dostojanstva u krivičnom ili drugom postupku**.

Ustavom je propisano da je **zabranjeno i kažnjivo svako nasilje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje** nad licem koje je lišeno slobode ili mu je sloboda ograničena, kao i iznuđivanje priznanja i izjava.

Zaštita ličnosti se obezbjeđuje i kroz načelo zakonitosti, načelo primjene blažeg zakona i načelo *ne bis in idem*.

Prema **načelu zakonitosti** niko ne može biti kažnjen za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo propisano zakonom ili propisom zasnovanim na zakonu kao kažnjivo djelo, niti mu se može izreći kazna koja za to djelo nije bila predviđena. Krivična djela i krivične sankcije mogu se propisivati samo zakonom.

Zaštita se obezbjeđuje i kroz **načelo primjene blažeg zakona** po kojem se krivična i druga kažnjiva djela utvrđuju i kazne za njih izriču po zakonu ili propisu koji je važio u vrijeme izvršenja djela, osim ako je novi zakon ili propis blaži za učinioaca. Razlozi zbog kojih je kasnijim zakonom propisana blaža kazna za određeno krivično djelo ili drugo kažnjivo djelo (društvena opasnost djela i svrha kažnjavanja) su istovremeno i razlozi koji omogućavaju primjenu tog zakona.

⁸ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (član 3), Međunarodni pakt ograđanskim i političkim pravima (član 9) i Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (član 5)

Načelo ne bis in idem (ne dvaput o istoj stvari) znači da se nikome ne može ponovo suditi niti može biti ponovo osuđen za isto kažnjivo djelo.

Ustav garantuje i **pravo na pravično i javno suđenje** u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom. Pravo na pravično suđenje odnosi se i na građanski i na krivični postupak, a u pojedinim slučajevima i na upravne stvari koje za posljedicu mogu imati ostvarivanje građanskih prava (npr. odlučivanje po zahtjevu za izdavanje građevinske dozvole).

Pravo na pravično suđenje proizilazi iz člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, kojim se jamče procesna prava, odnosno daju institucionalne garancije, kao što su:

- *Nezavisnost suda* – koje podrazumijeva nemiješanje izvršne i zakonodavne vlasti u sudske postupke. U našem pravnom sistemu to se obezbjeđuje načelom podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, načinom izbora sudija i finansijskom nezavisnošću u odlučivanju o sredstvima koja se obezbjeđuju za rad sudstva.
- *Nepristrasnost suda* – što znači nemogućnost da sud bude pod uticajem jedne od strana u postupku.
- *Javnost suđenja* – koja se obezbjeđuje time što je rasprava pred sudom javna i što se presude izriču javno, osim u slučajevima u kojima se javnost isključuje iz razloga propisanih Ustavom i zakonom, pri čemu se ti izuzeci moraju podvesti pod neki od izuzetaka koje predviđa Konvencija.
- *Pravo na ravnopravnost stranaka* – što znači da stranke moraju biti jednako tretirane u sudskom postupku. Konvencija obezbjeđuje minimum ljudskih prava i sloboda, što podrazumijeva da država svojim domaćim zakonodavstvom može garantovati i više prava. Primjera radi, država može predvidjeti da se radnopravni sporovi između državnih službenika i države rješavaju pred sudom, iako to nije obavezno po Konvenciji.
- *Objavljivanje presude* – što podrazumijeva javno izricanje presude ili objavljivanje na drugi način, kako bi presuda bila dostupna javnosti. Osim toga, odluka suda mora biti obrazložena.
- *Pravo na pristup sudu* – što podrazumijeva pravo na jednak pristup sudu bez diskriminacije, čime se svakom obezbjeđuje pravo na pravično suđenje. To znači da svakome mora biti omogućeno obraćanje sudu, podnošenjem tužbe i drugih pravnih sredstava i jednak tretman u sudskom postupku, bez obzira na pol, rasu, vjeru, pripadnost manjinskom narodu, političku pripadnost, imovno stanje, zdravstveno stanje i invalidnost i druga lična svojstva. Ne samo da u zakonu i u praksi ne smiju postojati nikakva ograničenja ovog prava⁹, već se zakonom uređuju pogodnosti kojima će se obezbijediti ostvarivanje prava na pristup sudu i onim licima koja zbog svog slabog imovnog stanja ili drugih okolnosti nijesu u mogućnosti da plate sudske i druge troškove i da imaju adekvatnu pravnu pomoć u postupku pred sudom (Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći).

⁹ *Primjer iz Hrvatske: prelaznim i završnim odredbama Zakona o parničnom postupku predviđeno je da će se na reviziju primijeniti pravila novog zakona, što je podrazumijevalo kraći rok za izjavljivanje revizije. Zbog primjene ovih odredaba stranka je izgubila pravo da podnese reviziju. Sud je ocijenio da to predstavlja povredu prava na pristup sudu iz člana 6 Konvencije i da stranke ne smiju izgubiti stečena prava.*

- *Pravo na suđenje u razumnom roku* – koje podrazumijeva zaštitu prava građana pred sudom poštovanjem rokova za preduzimanje procesnih radnji koji su propisani procesnim zakonima i odlučivanje u sudskom postupku bez neopravdanog odugovlačenja, uključujući i izvršenje sudske odluke. Zaštita ovog prava uređena je Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, kojim je propisan način i postupak ostvarivanja zaštite prava na suđenje u razumnom roku, kao i pravično zadovoljenje u slučajevima povrede prava na suđenje u razumnom roku. Ovim zakonom predviđaju se dva pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (zahtjev za ubrzanje postupka tzv. kontrolni zahtjev i tužba za pravično zadovoljenje) i određuju lica koja imaju pravo na podnošenje ovih pravnih sredstava.

Polazeći od navedenog sadržaja prava na pravično suđenje, Ustavni sud, kad odlučuje o ustavnoj žalbi izjavljenoj zbog povrede tog prava uzima u obzir da li je podnosiocu ustavne žalbe bilo omogućeno učešće u postupku, praćenje njegovog toka, raspravljanje pred sudom, predlaganje dokaza, prisustvovanje izvođenju dokaza i preduzimanje zakonom dopuštenih radnji, da li su sudovi (prvostepeni, drugostepeni i po reviziji) svoje odluke valjano obrazložili i da li su za svoje shvatanje dali jasne i utemeljene razloge.¹⁰

Načelo pretpostavke nevinosti podrazumijeva da se svako smatra nevinim dok se njegova krivica ne utvrdi pravosnažnom odlukom suda. Okrivljeni nije obavezan da dokazuje svoju nevinost, a sumnju u pogledu krivice sud je obavezan da tumači u korist okrivljenog.

Otuda proističe obaveza svih, a naročito medija, da načinom obavještavanja javnosti ne povrijede ovo načelo.

Pravo na odbranu podrazumijeva da svako ima pravo:

- da na jeziku koji razumije bude upoznat sa optužbom protiv sebe,
- da ima dovoljno vremena za pripremanje odbrane i
- da se brani lično ili putem branioca kojeg sam izabere.

U slučaju nezakonitog ili neosnovanog lišenja slobode ili kad je neko lice neosnovano osuđeno, Ustav tom licu garantuje pravo na **naknadu štete** na teret države.

8.3 Pravo na privatnost (čl. 39 do 43)

Pravo na privatnost obuhvata više prava i sloboda. Ustav garantuje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, nepovredivost stana, nepovredivost i tajnost pisama, telefonskih razgovora i drugih sredstava komunikacije i zaštitu podataka o ličnosti. U ova prava spada i sloboda kretanja i nastanjivanja.

Poštovanje privatnog i porodičnog života, prije svega, znači da niko nema pravo da se miješa u privatni život i porodične odnose pojedinca (sloboda odabira partnera, seksualna orijentacija, stupanja u brak, odlučivanje o rađanju djece, uređenje porodičnih odnosa, sa aspekta međusobnih prava i obaveza u porodici i dr.). Ovo

¹⁰ Rješenje Ustavnog suda Crne Gore, Už. 83/09 od 10. decembra 2009. godine

ograničenje miješanja u privatni život i porodične odnose pojedinca odnosi se, prije svega, na organe vlasti. Država, ne samo da ne smije da se miješa u privatni i porodični život pojedinca, već ima obavezu da štiti pojedinca u slučaju povrede tog njegovog prava. U tom cilju, Zakonikom o krivičnom postupku je propisano krivično djelo iznošenje ličnih i porodičnih prilika.

S druge strane, pravo na poštovanje privatnosti i porodičnog života ne znači da država ne može intervenisati u slučaju povrede drugih ličnih prava, prije svega prava na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta pojedinca, njegovog dostojanstva i sigurnosti, posebnih prava djece, posebne zaštite majke i djeteta, starih i nemoćnih članova porodice, kao i drugih društvenih vrijednosti. Kršenje navedenih prava može biti predmet krivičnog ili prekršajnog postupka, zavisno od težine i posljedica radnji kojima se krše ta prava.

Krivičnim zakonikom su propisana krivična djela protiv braka i porodice, dok je Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici propisana prekršajna odgovornost u slučaju nasilja u porodici, zaštitne mjere čija je svrha sprječavanje i suzbijanje nasilja, otklanjanje posljedica učinjenog nasilja i preduzimanje efikasnih mjera prevaspitanja učinioca nasilja i otklanjanja okolnosti koje pogoduju ili podstiču vršenje novog nasilja, kao i obaveze nadležnih organa koji su dužni da pruže zaštitu žrtvi nasilja u porodici.

Tim zakonom, nasilje u porodici se definiše kao bilo koje ponašanje nekog člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice.

Zaštita privatnog prostora jemči se ustavnom garancijom **nepovredivosti stana** koja podrazumijeva da niko ne može bez odluke suda ući u stan ili druge prostorije protiv volje njegovog držaoca i u njima vršiti pretres, a pretres se vrši u prisustvu dva svjedoka. Međutim, postoji izuzetak kada se odstupa od ovog pravila, a to je da službeno lice može ući u tuđi stan ili druge prostorije i bez odluke suda i vršiti pretres bez prisustva svjedoka ako je to neophodno radi sprječavanja vršenja krivičnog djela, neposrednog hvatanja učinioca krivičnog djela ili radi spašavanja ljudi i imovine.

Ustavna zaštita privatnosti komunikacija jemči se ustavnom garancijom **nepovredivosti tajnosti pisama, telefonskih razgovora i drugih sredstava komunikacije**, koja podrazumijeva da niko ne može imati pristup privatnoj prepisci, telefonskom razgovoru ili komunikaciji putem mejla ili na drugi način, a još manje da ih snima ili koristi. Ustavom je predviđeno odstupanje od ovog načela u slučaju kada je to neophodno za vođenje krivičnog postupka ili iz razloga bezbjednosti Crne Gore, i to samo na osnovu odluke suda.

Ustavom se posebno jemči svakom licu zaštita podataka o njemu, na način što je utvrđena **zabrana upotrebe podataka o ličnosti van namjene za koju su prikupljeni**. Ovo podrazumijeva da pojedinac ima pravo da sam odredi kad, kako i u kojoj mjeri će se podaci o njemu saopštavati drugim licima.

Ustav takođe garantuje da svako ima pravo da bude upoznat sa podacima koji su prikupljeni o njegovoj ličnosti i pravo na sudsku zaštitu u slučaju zloupotrebe.

U tom smislu, Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti propisan je princip da se obrada ličnih podataka može vršiti po prethodno dobijenoj saglasnosti lica čiji se lični podaci obrađuju, a bez saglasnosti lica samo ako je to neophodno radi:

- izvršavanja zakonom propisanih obaveza, kao i obavljanja poslova od javnog interesa ili u vršenju javnih ovlašćenja koja su u djelokrugu rada, odnosno nadležnosti organa vlasti i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja (npr. podaci koje prikupljaju sudovi, državno tužilaštvo, policija i drugi organi u vršenju svojih poslova, matični registri rođenih umrlih i vjenčanih, evidencije cnogorskih državljanja, registri prebivališta i boravišta, birački spisak, centralni registar stanovništva, evidencija osiguranika zdravstvenog, penzijsko-invalidskog osiguranja, socijalni karton i niz drugih zakonom ustanovljenih registara i evidencija),
- zaštite života i drugih vitalnih interesa lica koje nije u mogućnosti da lično da saglasnost (npr. medicinska i druga dokumentacija i evidencije),
- izvršenja ugovora ako je lice ugovorna strana ili radi preduzimanja radnji na zahtjev lica prije zaključivanja ugovora (npr. davanje podataka notarar prilikom zaključenja ugovora o prodaji nepokretnosti i upisa prava svojine u katastar nepokretnosti na osnovu tog ugovora),
- ostvarivanja na zakonu zasnovanog interesa rukovaoca zbirke ličnih podataka ili treće strane, odnosno korisnika ličnih podataka, izuzev ako takve interese treba ograničiti radi ostvarivanja i zaštite prava i sloboda lica (registar advokata, notara ili javnih izvršitelja, podaci o korisnicima bankarskih usluga i slično).

U cilju zaštite ličnih podataka od zloupotreba, navedenim zakonom je propisan način obrade, čuvanja i korišćenja ličnih podataka, obaveze organa i drugih subjekata koji obrađuju lične podatke i ostvarivanje prava lica čiji se podaci obrađuju. U tom cilju, ustanovljeno je nezavisno i samostalno tijelo za zaštitu podataka o ličnosti i slobodan pristup informacijama.

Zaštita podataka o ličnosti je naročito dobila na značaju u savremenim uslovima elektronskih komunikacija, zato što je ovaj oblik komunikacija učinio da su podaci o pojedincima dostupniji i da mogu biti lako zloupotrijebljeni.

Jedno od značajnih ličnih prava koje se garantuje Ustavom je i **sloboda kretanja, nastanjanja i napuštanja Crne Gore**. To lično pravo građaninu omogućava da bira mjesto gdje će živjeti, raditi i ostvarivati svoje životne potrebe i interese, bez traženja dozvole ili odobrenja. Građanin ima samo obavezu prijavljivanja svog prebivališta ili boravišta. Ova sloboda se može ograničiti ako je to potrebno za vođenje krivičnog postupka, sprječavanja širenja zaraznih bolesti ili iz razloga bezbjednosti Crne Gore.

9. POLITIČKA PRAVA I SLOBODE (čl. 45 do 57)

U politička prava i slobode Ustav je grupisao niz prava i sloboda koje se odnose na biračko pravo i zaštitu integriteta ličnosti.

9.1 Biračko pravo (član 45)

Osnovno političko pravo je biračko pravo. Ustavom su utvrđeni uslovi pod kojima se ostvaruje biračko pravo. To pravo pripada crnogorskom državljaninu, koji je navršio 18 godina života i ima najmanje dvije godine prebivališta u Crnoj Gori.

Biračko pravo može biti aktivno i pasivno. Aktivno biračko pravo podrazumijeva pravo crnogorskog državljanina koji ispunjava navedene uslove da bira. Pasivno biračko pravo je pravo crnogorskog državljanina da bude biran. Uslovi za ostvarivanje pasivnog biračkog prava su isti kao za aktivno biračko pravo, osim rezidencijalnog uslova za kandidata za Predsjednika Crne Gore, a to je da ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje 10 godina u posljednjih 15 godina.

Ustavom je takođe propisano da se biračko pravo ostvaruje na izborima koji su slobodni i neposredni i da je biračko pravo opšte i jednako.

Polazeći od ustavnog određenja da se ne može uspostaviti niti priznati vlast koja ne proističe iz slobodno izražene volje građana na demokratskim izborima, u skladu sa zakonom, biračko pravo može da ostvari samo građanin koji ima crnogorsko državljanstvo, jer je on nosilac suverenosti i vlast ostvaruje neposredno i preko slobodno izabраних predstavnika (poslanika i odbornika).

Ostvarivanje i zaštita biračkog prava je uređena Zakonom o izboru odbornika i poslanika, a o povredi prava u toku izbora poslanika i odbornika može se pokrenuti izborni spor kod Ustavnog suda.

9.2 Zaštita integriteta ličnosti

Ustav je u politička prava svrstao i pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, slobodu izražavanja, pravo na prigovor savjesti, slobodu štampe, zabranu cenzure, pravo pristupa informacijama u posjedu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja, slobodu okupljanja i udruživanja. Po svojoj prirodi i karakteru, ova prava predstavljaju i lična prava, s obzirom da se garantovanjem ovih prava i sloboda štiti duhovni integritet ličnosti.

9.2.1 Sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti i sloboda izražavanja (čl. 46 i 47)

Ustav jemči svakom pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, kao i pravo da promijeni vjeru ili uvjerenje. Takođe, svako je slobodan da, sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima ili obredom.

Niko nije obavezan da se izjašnjava o svojim vjerskim i drugim uvjerenjima, tako da ova prava spadaju i u domen privatnih prava. Otuda proističe i odnos države prema vjerskim zajednicama utvrđen Ustavom. Vjerske zajednice su odvojene od države i slobodne u vršenju vjerskih obreda i vjerskih poslova. Sloboda ispoljavanja vjerskih uvjerenja može se ograničiti samo ako je to neophodno radi zaštite života i zdravlja ljudi, javnog reda i mira, kao i ostalih prava zajemčenih Ustavom.

Pravo na slobodu izražavanja govorom, pisanom riječju, slikom ili na drugi način, koje Ustav garantuje svakom građaninu, može se ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore.

9.2.2 Pravo na prigovor savjesti (član 48)

Prvi put Ustav Crne Gore garantuje pravo na prigovor savjesti. Ovo pravo je u neposrednoj vezi sa pravom svakog pojedinca na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, koja se ne iscrpljuje samo u pravu ispoljavanja vjere i uvjerenja molitvom, propovijedima, običajima ili obredom, već se daje pravo svakom da može, polazeći od svojih vjerskih i drugih ubjeđenja, da odbije da ispunjava vojnu ili drugu obavezu koja uključuje upotrebu oružja.

9.2.3 Sloboda štampe i zabrana cenzure (čl. 49 i 50)

Sloboda štampe i drugih vidova javnog obavještanja prije svega se odnosi na pravo da se, bez odobrenja, osnivaju novine i druga sredstva javnog informisanja, uz upis kod nadležnog organa. S druge strane, jemči se pravo na odgovor i pravo na ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenijete informacije kojom je povrijeđeno nečije pravo ili interes i pravo na naknadu štete prouzrokovane objavljivanjem netačnog podatka ili obavještenja.

Ovi ustavni principi razrađeni su zakonima kojima se uređuju mediji, na način što je propisano da država obezbjeđuje i jamči slobodu informisanja na nivou standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

Ustavom je propisano da u Crnoj Gori nema cenzure. Ova zabrana ograničena je potrebom očuvanja Ustavom utvrđenog poretka, teritorijalnog integriteta Crne Gore, sprječavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na nasilje ili vršenje krivičnog djela, sprječavanja propagiranja rasne, nacionalne i vjerske mržnje ili diskriminacije.

U ovim slučajevima samo sud može donijeti odluku o sprječavanju širenja informacija i ideja putem sredstava javnog obavještanja.

9.2.4 Pravo na pristup informacijama (član 51)

Ustav garantuje svakom pravo na pristup informacijama u posjedu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja. Ovo pravo se garantuje radi informisanosti građana o svim javnim poslovima i ostvarivanja uvida u rad državnih i drugih organa vlasti i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja, a prvenstveno u cilju ostvarivanja prava građana i drugih subjekata.

Ovo pravo podrazumijeva obavezu državnih organa, organa lokalne samouprave i

subjekata koji vrše javna ovlašćenja da omoguće pristup informacijama u njihovom posjedu, kako na zahtjev građana, tako i obavezom objavljivanja informacija iz domena svog rada, u skladu sa zakonom.

Ustav je propisao da se pravo na pristup informacijama može ograničiti, ali samo ako je to u interesu zaštite života, javnog zdravlja, morala i privatnosti, vođenja krivičnog postupka, bezbjednosti i odbrane Crne Gore, spoljne, monetarne i ekonomske politike.

Navedeni ustavni principi razrađeni su Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, kojim je, kao institucionalni mehanizam zaštite prava na slobodan pristup informacijama, ustanovljeno nezavisno i samostalno tijelo za zaštitu podataka o ličnosti i slobodan pristup informacijama.

9.2.5 Sloboda mirnog okupljanja (član 52)

U političke slobode i prava spada i sloboda mirnog okupljanja koja se jemči Ustavom.

Građani se mogu javno okupljati radi izražavanja svojih stavova i mišljenja ili ostvarivanja svojih prava i interesa, bez traženja odobrenja od organa vlasti. Dovoljno je da se okupljanje, prije njegovog održavanja, prijavi nadležnom organu.

Sloboda okupljanja može se privremeno ograničiti odlukom nadležnog organa radi sprječavanja nereda ili vršenja krivičnog djela, ugrožavanja zdravlja, morala ili radi bezbjednosti ljudi i imovine, u skladu sa zakonom. U vezi sadržine i granica ovog ljudskog prava i slobode Ustavni sud je u svojoj odluci¹¹ izrazio sljedeće:

„Sloboda okupljanja, zajedno sa slobodom udruživanja, predstavlja osnov komunikacije među pojedincima sličnih interesa ili političkih uvjerenja i važan su aspekt slobode učešća u društvenom i političkom životu. Bez sloboda okupljanja i udruživanja nije moguće uživati demokratska prava i učestvovati u javnom životu i upravljanju zajednicom. Iako nijedan međunarodni instrument ne sadrži preciznu definiciju pojma “okupljanje”, na osnovu suštine ove ljudske slobode može se zaključiti da je okupljanje svjesno, voljno i privremeno sastajanje više lica radi ostvarivanja nekog zajedničkog cilja. Međunarodno priznato pravo na slobodu mirnog okupljanja podrazumijeva, prije svega, obavezu države da to pravo poštuje, odnosno da osigura ostvarivanje tog prava, tj. da sprječava svaki vid njegovog onemogućavanja ili kršenja. Da bi okupljanje uživalo posebnu zaštitu države, ono mora da izlazi iz čisto privatne sfere života pojedinca i da bude usmjereno ka javnom djelovanju. Garantuje se samo pravo na mirno okupljanje s tim što Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima “svakome” ne garantuje pravo mirnog okupljanja, nego samo “priznaje” ovo pravo. Termin “mirno” ograničava slobodu okupljanja, na način da su države obavezne da štite samo mirna okupljanja. Uobičajeno značenje termina “mirno” jeste odsustvo svih oblika nasilja. Kod slobode mirnog okupljanja pozitivna obaveza države je da obezbijedi održavanje skupa, što će omogućiti učesnicima da svoje mišljenje izraze bez straha od fizičkog nasilja drugih osoba. Negativna obaveza države u pogledu slobode mirnog okupljanja je da se uzdrži od ometanja javnog skupa.“

¹¹ Odluka Ustavnog suda Crne Gore U-I br. 14/11 od 23. jula 2014. godine

9.2.6 Sloboda udruživanja, zabrana političkog organizovanja i zabrana djelovanja i osnivanja političkih i drugih organizacija (čl. 53, 54 i 55)

Građanima se Ustavom jemči i sloboda političkog, sindikalnog i drugog udruživanja i djelovanja, bez odobrenja od strane organa vlasti. Političke, sindikalne i nevladine organizacije i drugi oblici udruživanja i djelovanja moraju se upisati kod nadležnog organa, na način propisan zakonom.

Sloboda udruživanja podrazumijeva da se niko ne može prisiliti da bude član nekog udruženja.

Kada za to postoji javni interes, država pomaže politička i druga udruženja. Primjeri za to su finansiranje političkih partija, kao i raspodjela sredstava iz državnog budžeta i budžeta lokalnih samouprava nevladinim organizacijama u određenim oblastima od javnog odnosno lokalnog interesa.

Način ostvarivanja prava na slobodu političkog udruživanja uređen je Zakonom o političkim partijama, kojim su uređeni uslovi i način osnivanja, organizovanja, registracije, udruživanja i prestanka rada političkih partija. Partija, u smislu ovog zakona, je organizacija slobodno i dobrovoljno udruženih građana radi ostvarivanja političkih ciljeva demokratskim i mirnim sredstvima. Partija stiče svojstvo pravnog lica danom upisa u registar političkih partija, koji vodi organ državne uprave nadležan za poslove uprave.

Pravo zaposlenih na sindikalno udruživanje, organizovanje i djelovanje uređeno je Zakonom o radu i Zakonom o reprezentativnosti sindikata, kojim je propisano da se zaposleni po slobodnom izboru organizuju u sindikalne organizacije, a to su: 1) sindikalna organizacija organizovana kod poslodavca, 2) sindikalna organizacija organizovana u grani djelatnosti, grupi, odnosno podgrupi djelatnosti i 3) sindikalna organizacija organizovana na nivou Crne Gore. Sindikalna organizacija stiče svojstvo pravnog lica danom upisa u registar sindikalnih organizacija, koji vodi organ državne uprave nadležan za poslove rada.

Način udruživanja u nevladine organizacije uređen je Zakonom o nevladinim organizacijama. Nevladina organizacija ima svojstvo pravnog lica koje stiče danom upisa u registar, koji vodi organ državne uprave nadležan za poslove uprave.

Upis u registar političkih partija, registar sindikalnih organizacija i registar nevladinih organizacija vrši se na osnovu prijave i za taj upis nije potrebno odobrenje organa vlasti.

Ustavom je propisana zabrana:

- političkog organizovanja u državnim organima,
- da sudija Ustavnog suda, sudija, državni tužilac, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, član Savjeta Centralne banke, član Senata Državne revizorske institucije, profesionalni pripadnik Vojske, Policije i drugih službi bezbjednosti bude član političke organizacije i
- političkog organizovanja i djelovanja stranaca i političkih organizacija čije je sjedište van Crne Gore.

Ustavom je zabranjeno i djelovanje političkih i drugih organizacija koje je usmjereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, narušavanje teritorijalne cjelokupnosti

Crne Gore, kršenje zajemčenih sloboda i prava ili izazivanje nacionalne, rasne, vjerske i druge mržnje i netrpeljivosti. Zabranjeno je i osnivanje tajnih subverzivnih organizacija i neregularnih vojski. O zabrani rada političke partije ili nevladine organizacije odlučuje Ustavni sud.

9.2.7 Pravo obraćanja (čl. 56 i 57)

Politička prava i slobode obuhvataju i pravo građana:

- da se obraćaju međunarodnim organizacijama radi zaštite svojih prava i sloboda zajemčenih Ustavom,
- da se, pojedinačno ili zajedno sa drugim, obrate državnom organu ili organizaciji koja vrši javna ovlašćenja i
- da dobiju odgovor od organa kojem su se obratili.

Ustavom se garantuje da niko ne može da bude pozvan na odgovornost, niti da trpi druge štetne posljedice zbog stavova iznijetih u obraćanju, osim ako je time učinio krivično djelo.

10. EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA I SLOBODE (čl. 58 do 78)

U okviru ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i sloboda svrstana su prava i slobode koji se odnose na svojinu, preduzetništvo, na rad i prava u vezi sa radom, socijalna prava, zaštitu lica sa invaliditetom, zaštitu potrošača, zaštitu braka, porodice, majke i djeteta, pravo na školovanje i slobodu stvaralaštva, nauku, kulturu, umjetnost i zaštitu prirodne i kulturne baštine.

10.1 Pravo svojine i pravo nasljeđivanja (čl. 58 i 60)

Pravo svojine je osnovno ekonomsko pravo koje se jemči Ustavom.

Zaštita prava svojine se obezbjeđuje kroz ustavno načelo da niko ne može biti lišen prava svojine, niti mu se to pravo može ograničiti, osim u slučaju kada to zahtijeva javni interes. U slučaju lišavanja, odnosno ograničenja prava svojine, kad to zahtijeva javni interes, Ustavom se garantuje da vlasniku, odnosno nosiocu prava svojine pripada pravična naknada.

Ova ustavna garancija se mora tumačiti u svijetlu prakse Evropskog suda za ljudska prava. Smatra se da se članom 1 Protokola 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda štiti: pokretna i nepokretna imovina, dionice, patent, pravo na penziju, ekonomski interesi vezani za vođenje nekog posla, itd. Pri tome, štiti se samo pravo na postojeću imovinu, a ne pravo da se stiče imovina.

Primjer lišavanja prava svojine je eksproprijacija. Eksproprijacija je lišenje ili ograničenje prava svojine na nepokretnostima kada to zahtijeva javni interes, uz pravičnu naknadu. Javni interes za eksproprijaciju nepokretnosti utvrđuje se zakonom, ili na osnovu zakona, a eksproprijacijom nepokretnosti korisnik eksproprijacije stiče pravo da tu nepokretnost koristi za svrhu radi koje je eksproprijacija izvršena. Eksproprijacijom se može promijeniti vlasnik nepokretnosti (potpuna eksproprijacija), a može se ustanoviti službenost na nepokretnostima i zakup na zemljištu na određeno vrijeme (nepotpuna eksproprijacija). Postupak eksproprijacije i organi za njeno sprovođenje, kao i način ostvarivanja prava vlasnika eksproprijisane nepokretnosti na pravičnu naknadu, propisani su Zakonom o eksproprijaciji.

U neposrednoj vezi sa garantovanjem prava svojine je ustavno načelo kojim se jemči pravo nasljeđivanja, s obzirom da zaostavštinu koja je predmet nasljeđivanja čine sva imovinska prava podobna za nasljeđivanje koja su ostaviocu pripadala u trenutku njegove smrti. Pravo nasljeđivanja se ostvaruje u skladu sa Zakonom o nasljeđivanju.

Granice prava svojine određene su Ustavom, tako što je propisano da prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi mogu biti isključivo u državnoj svojini i da stvari u državnoj svojini pripadaju državi Crnoj Gori.

10.2 Sloboda preduzetništva (član 59)

Sloboda preduzetništva zajemčena Ustavom je jedan od značajnih principa ekonomskog uređenja Crne Gore.

Osnovni princip ekonomskog uređenja je da se zasniva na slobodnom i otvorenom tržištu, slobodi preduzetništva i konkurencije, samostalnosti privrednih subjekata i njihovoj odgovornosti za preuzete obaveze u pravnom prometu, zaštiti i ravnopravnosti svih oblika svojine.

Sloboda preduzetništva podrazumijeva slobodu bavljenja određenom privrednom ili drugom djelatnošću, bez obaveze pribavljanja odobrenja ili dozvola. Dovoljno je podnijeti prijavu za upis u registar privrednih subjekata.

Sloboda preduzetništva može se ograničiti samo ako je to neophodno radi zaštite zdravlja ljudi, životne sredine, prirodnih bogatstava, kulturne baštine ili bezbjednosti i odbrane Crne Gore. Ova ograničenja podrazumijevaju propisivanje posebnih uslova za obavljanje određenih djelatnosti ako bi njihovim obavljanjem mogli biti ugroženi zdravlje ljudi, životna sredina, prirodna bogatstva, kulturna baština ili bezbjednost i odbrana Crne Gore, kao i pribavljanje odgovarajućih odobrenja i dozvola od nadležnih organa kojima se utvrđuje ispunjenost uslova i garantuje zaštita navedenih dobara.

10.3 Pravo na rad i prava u vezi sa radom (čl. 62, 63 i 64)

Ustav garantuje prava vezana za rad, a to su pravo na rad, na slobodan izbor zanimanja i zapošljavanja, na pravične i humane uslove rada i na zaštitu za vrijeme nezaposlenosti, zabrana prinudnog rada, pravo zaposlenih na odgovarajuću zaradu, ograničeno radno vrijeme, plaćeni odmor i zaštitu na radu, kao i pravo omladine, žena i lica sa invaliditetom na posebnu zaštitu na radu, pravo na štrajk i socijalno osiguranje.

Pravo na rad podrazumijeva pravo pojedinca da mu radni odnos ne prestane na način suprotan od onog utvrđenog odgovarajućim zakonom.¹²

Pravo na rad i prava po osnovu rada uređuju se Zakonom o radu i kolektivnim ugovorima (Opšti kolektivni ugovor i granski kolektivni ugovor, kao i kolektivni ugovor kod poslodavca).

Država ima obavezu da stvara uslove za zapošljavanje, zaštitu za vrijeme nezaposlenosti i jednake mogućnosti za zapošljavanje, bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

Ustavom je zabranjen prinudni rad, što znači da se niko ne može prinuditi da radi ako to ne želi, niti da radi poslove koje ne želi.

Pod prinudnim radom ne podrazumijeva se:

- rad uobičajen u sklopu izdržavanja kazne lišenja slobode (kazna rada u javnom interesu, rad za vrijeme izdržavanja kazne zatvora i slično),
- obavljanje službe vojne prirode ili službe koja se zahtijeva umjesto nje i
- rad koji se zahtijeva u slučaju krize ili nesreće koja prijete ljudskim životima ili imovini (radna, odnosno materijalna obaveza za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja).

¹² Rješenje Ustavnog suda Crne Gore, Už. 85/08 od 28. maja 2009.

Zaposleni imaju pravo na:

- odgovarajuću zaradu, koja podrazumijeva, pored ostalog, i jednaku zaradu za jednak rad,
- ograničeno radno vrijeme, što podrazumijeva 40 časova u radnoj nedjelji, i plaćeni odmor i
- zaštitu na radu koja, prema Zakonu o zaštiti i zdravlju na radu, podrazumijeva obezbjeđivanje uslova na radu koji ne dovode do povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom i koji stvaraju pretpostavke za punu fizičku i psihičku zaštitu zaposlenih.

Kao najosjetljivijim grupama među zaposlenim, omladini, ženama i licima sa invaliditetom Ustav garantuje da uživaju posebnu zaštitu na radu. U tom smislu, Zakonom o radu su propisani različiti oblici posebne zaštite ovih lica, zavisno od njihovih bioloških i drugih svojstava i potreba, kao što su:

- zabrana koja se odnosi na zaposlenu ženu i zaposlenog mlađeg od 18 godina života da rade na radnom mjestu na kojem se pretežno obavljaju naročito teški fizički poslovi, radovi pod zemljom ili pod vodom, niti na poslovima koji bi mogli štetno i s povećanim rizikom da utiču na njihovo zdravlje i život,
- zabrana da se zaposlenom mlađem od 18 godina života odredi da radi duže od punog radnog vremena ili noću, osim u zakonom propisanom slučaju,
- mogućnost da se kolektivnim ugovorom kod poslodavca zaposlenom mlađem od 18 godina života utvrdi radno vrijeme kraće od punog radnog vremena i
- obaveza poslodavca da zaposleno lice sa invaliditetom rasporedi na poslove koji odgovaraju njegovoj preostaloj radnoj sposobnosti u stepenu stručne spreme, u skladu sa aktom o sistematizaciji ili, ako to nije moguće, da tom licu obezbijedi ostvarivanje drugih prava, u skladu sa zakonom (profesionalna rehabilitacija, odnosno radno osposobljavanje lica sa invaliditetom, pravo na otpremninu ako mu kao tehnološkom višku prestane radni odnos i dr.).

Posebna zaštita na radu obezbjeđuje se naročito: zaposlenoj trudnoj ženi, ženi koja koristi porodiljsko odsustvo, zaposlenoj ženi ili muškarcu za vrijeme roditeljskog odsustva, kao i u drugim slučajevima kad je to u interesu djeteta. Način ostvarivanja te zaštite obezbjeđuje se Zakonom o radu, decidnim propisivanjem zabrana koje se odnose na poslodavca, dužnosti poslodavca i posebnih prava žena za vrijeme trudnoće i dojenja djeteta.

10.4 Pravo na štrajk (član 66)

U odnosu na pravo na štrajk, Ustav sadrži dva načela. Prvo, da je zaposlenima garantovano pravo na štrajk, radi zaštite njihovih profesionalnih i ekonomskih interesa i, drugo, da se pravo na štrajk, u cilju zaštite javnog interesa, može ograničiti zaposlenim u Vojsci, policiji, državnim organima i javnoj službi, u skladu sa zakonom.

Saglasno ovim načelima, Zakonom o štrajku je propisan način organizovanja štrajka i prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih i poslodavaca u vezi štrajka.

Učešće u štrajku se zasniva na principu dobrovoljnosti. U tom smislu, navedenim

zakonom je propisano da zaposleni slobodno odlučuju o svom učešću u štrajku i da ne smije biti spriječen, niti izložen prijetnji ili prinudi da učestvuje ili ne učestvuje u štrajku.

Štrajk se ispoljava mirnim okupljanjem zaposlenih na radnom mjestu ili u okviru poslovnog prostora poslodavca, a može se ispoljavati i nedolaskom zaposlenih na rad. Štrajk se organizuje na način kojim se ne ugrožava imovina i sredstva poslodavca, a naročito bezbjednost i zdravlje ljudi.

Štrajkački odbor i poslodavac su dužni da, od dana najave štrajka i za vrijeme štrajka, pokušaju da sporazumno riješe nastali spor ili da pokrenu postupak za mirno rješavanje spora, u skladu sa posebnim zakonom.

Zakonom su propisana i ograničenja prava na štrajk koja se tiču utvrđivanja posebnih uslova pod kojima se može organizovati štrajk zaposlenih u Vojsci Crne Gore, policiji, državnim organima i javnoj službi, zaposlenih u djelatnostima od javnog interesa, zaposlenih u oblasti srednjeg i visokog obrazovanja, kao i kod poslodavca sa posebnim tehnološkim procesima (hemijska industrija, crna i obojena metalurgija). Ograničenje se sastoji u tome da se u ovim djelatnostima mora obezbijediti minimum procesa rada koji obezbjeđuje sigurnost ljudi i imovine ili je nezamjenljiv uslov života i rada građana, odnosno, kojim se štiti nacionalna bezbjednost kao i funkcionisanje organa vlasti.

Dodatno ograničenje propisano je za Vojsku Crne Gore, policiju, državne organe i javne službe. Kad su u pitanju ovi subjekti, štrajk se ne smije organizovati ako nadležni organ procijeni da se u slučaju štrajka ugrožava nacionalna bezbjednost, bezbjednost lica i imovine, opšti interes građana, kao i funkcionisanje organa vlasti.

10.5 Socijalna prava (čl. 67 i 69)

Zaposlenima se Ustavom garantuje obavezno **socijalno osiguranje**.

Socijalno osiguranje obuhvata zdravstveno i penzijsko-invalidsko osiguranje, kao i osiguranje za slučaj privremene nezaposlenosti. Socijalni položaj zaposlenih usklađuje se u Socijalnom savjetu, koji čine predstavnici sindikata, poslodavaca i Vlade.

Ustav posebno štiti lice koje je nesposobno za rad i nema sredstva za život i propisuje da je država dužna da tom licu obezbijedi materijalnu sigurnost. Tu spadaju pravo na porodičnu penziju, zdravstveno osiguranje i osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti (materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane i jednokratna novčana pomoć), kao i osnovna materijalna davanja iz dječje zaštite (naknada za novorođeno dijete, dodatak za djecu, troškovi ishrane u predškolskim ustanovama, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo, naknada po osnovu rođenja djeteta, refundacija naknade zarade i naknada zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena).

Zaštita zdravlja je garantovana svakom u Crnoj Gori. Ustavom je posebna pažnja usmjerena prema djeci, trudnicama, starim licima i licima sa invaliditetom, na način da se pravo na zdravstvenu zaštitu obezbjeđuje iz javnih prihoda, ako to pravo ne ostvaruju po nekom drugom osnovu. U smislu ovih ustavnih određenja, sistem

zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja je uređen zakonom, tako da je u Crnoj Gori svakom obezbijeđena zdravstvena zaštita po osnovu obaveznog zdravstvenog osiguranja.

10.6 Posebna zaštita lica sa invaliditetom (član 68)

Ustavom se jemči i posebna zaštita lica sa invaliditetom.

Ovo ustavna garancija, pored posebne zaštite koju lica sa invaliditetom imaju na radu, podrazumijeva i prava tih lica na zdravstveno osiguranje, odnosno zdravstvenu zaštitu kad nijesu zaposlena, pravo na invalidsku penziju, kao i prava iz oblasti socijalne zaštite. Obaveza je države da licima sa invaliditetom omogući ostvarivanje svih prava koja pripadaju drugim licima (pristup objektima, dostupnost obrazovanja, zapošljavanje i dr.). Radi obezbjeđivanja uslova za ostvarivanje ovih prava donijeto je niz zakona, kao što su: Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, Zakon o kretanju lica sa invaliditetom uz pomoć psa pomagača, Zakon o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom.

Isto tako, niz zakona kojima su uređene određene oblasti, sadrži opšte mjere za stvaranje uslova za ostvarivanje ravnopravnosti lica sa invaliditetom sa drugim licima, kao što je obaveza izgradnje stambenih objekata na način da se obezbijedi pristup i kretanje lica sa invaliditetom, obaveza prilagođavanja postojećih objekata u javnoj upotrebi tako da se obezbijedi pristup, kretanje i rad lica sa invaliditetom, obezbjeđivanje parking mjesta za vozila koja koriste lica sa invaliditetom, vaspitanje i obrazovanje, odnosno habilitacija i rehabilitacija djece sa posebnim obrazovnim potrebama (djeca sa smetnjama u razvoju) i druge mjere.

10.7 Zaštita potrošača (član 70)

Pravo potrošača na zaštitu je prvi put ustanovljeno ovim Ustavom. Pravo na zaštitu potrošača podrazumijeva zabranu bilo koje radnje kojom se narušava zdravlje, bezbjednost i privatnost potrošača.

Ustavom je utvrđena obaveza države da kroz sve raspoložive mehanizme štiti potrošača.

U skladu sa ustavnim načelom, Zakonom o zaštiti potrošača uređena je zaštita prava potrošača prilikom kupovine i drugih oblika prometa proizvoda na tržištu, a naročito:

- zaštita ekonomskih interesa,
- pravna zaštita,
- informisanje i obrazovanje,
- udruživanje potrošača radi zaštite njihovih interesa.

U cilju zaštite potrošača, zakonom je utvrđen niz obaveza trgovca, a prije svega, da vidno istakne obavještenje sa podacima o robi i da čitko, jasno, razumljivo i lako uočljivo za potrošača, istakne prodajnu cijenu i cijenu po jedinici mjere proizvoda.

Pravna zaštita potrošača je obezbijedena na način što je propisano njegovo pravo da podnese prigovor trgovcu kod koga je kupio proizvod u slučaju:

- nesaobraznosti proizvoda ugovoru,
- u odnosu na datu garanciju,
- na račun za kupljeni proizvod i
- postojanja drugih sličnih razloga propisanih zakonom.

10.8 Zaštita braka, porodice, majke i djeteta i prava djece (čl. 71, 72, 73 i 74)

Ustav proklamuje slobodu stupanja u brak i ravnopravnost supružnika, garantuje posebnu zaštitu porodice, utvrđuje obavezu roditelja da se brinu o djeci, da ih vaspitavaju i školuju, kao i obavezu djece da se staraju o svojim roditeljima kojima je potrebna pomoć, ravnopravnost djece rođene van braka sa djecom rođenom u braku, garantuje posebnu zaštitu majke i djeteta i utvrđuje obavezu države da stvara uslove kojima se podstiče rađanje djece, garantuje djetetu da uživa prava i slobode primjerno njegovom uzrastu i zrelosti i jemči djetetu posebnu zaštitu od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe.

Način ostvarivanja navedenih zajemčenih prava i obezbjeđivanja garantovane posebne zaštite ovih lica uređen je nizom zakona, kojima se intervencijom države, odnosno njenih nadležnih organa štite ta prava, u skladu sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima (Porodični zakon, Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Zakon o radu, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Krivični zakonik, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i dr.).

Porodičnim zakonom su uređeni brak i odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, usvojenje, porodični smještaj (hraniteljstvo), starateljstvo, izdržavanje, imovinski odnosi u porodici i postupci nadležnih organa u vezi sa bračnim i porodičnim odnosima.

Zakonom o radu naročito se vodilo računa o zaštiti djeteta. Saglasno ovom zakonu, ugovor o radu ne može se zaključiti sa djetetom mlađim od 15 godina života. Zakonom su propisane mjere zaštite žena za vrijeme trudnoće i porodijskog odsustva i odsustva sa rada radi njege djeteta, odnosno posebne njege djeteta, kao i posebna prava roditelja, usvojitelja, staratelja i hranitelja.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisani su mjere i programi socijalne i dječje zaštite namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku.

U ostvarivanju ciljeva socijalne i dječje zaštite, posebno se štite:

1. djetete: bez roditeljskog staranja; čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara; sa smetnjama i teškoćama u razvoju; u sukobu sa zakonom; koje zloupotrebjava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva; koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; koje je žrtva trgovine ljudima; kojem roditelji nijesu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava; koje se zatekne van mjesta prebivališta bez nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja; trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; samohrani roditelj sa djetetom bez porodične

podrške i odgovarajućih uslova za život; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite i

2. odraslo i staro lice: sa invaliditetom; koje zloupotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva; koje je žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; žrtva trgovine ljudima; koje je beskućnik; trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

Za ostvarivanje ovih prava naročito je značajna krivično-pravna i prekršajna zaštita.

Krivičnim zakonikom su propisana krivična djela protiv braka i porodice: dvo-bračnost, zaključenje ništavog braka, omogućavanje zaključenja nedozvoljenog braka, vanbračna zajednica sa maloljetnikom, oduzimanje maloljetnog lica, promjena porodičnog stanja djeteta, zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica, nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici, nedavanje izdržavanja, kršenje porodičnih odnosa i rodoskrvnjenje.

Prekršajna odgovornost u slučaju nasilja u porodici propisana je Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Nasiljem u porodici, u smislu ovog zakona, ne smatra se samo upotreba fizičke sile, već i verbalno nasilje, ograničenje prava i sloboda drugog člana porodice, kao i nebriga o djeci i starim i nemoćnim licima.

Težim oblikom nasilja u porodici smatra se prikrivanje člana porodice sa posebnim potrebama (djeca sa smetnjama u razvoju, lica sa invaliditetom, mentalno oboljela lica i dr.).

U cilju zaštite članova porodice od nasilja u porodici, u toku prekršajnog postupka, a u određenim slučajevima i prije pokretanja tog postupka, ovim zakonom propisane su zaštitne mjere koje se mogu izreći učinocu nasilja u porodici, kao što su: 1) udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje, 2) zabrana približavanja, 3) zabrana uznemiravanja i uhođenja, 4) obavezno liječenje od zavisnosti, 5) obavezni psihosocijalni tretman.

Posebna briga države prema maloljetnicima iskazana je Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, kojim je uređeno postupanje prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela i djetetu i maloljetniku kao učesniku u postupku. Postupanju prema maloljetnicima zasniva se na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica, vodeći računa o njihovoj zrelosti, stepenu razvoja, sposobnostima i ličnim svojstvima, kao i težini krivičnog djela, a u cilju njihove rehabilitacije i socijalne reintegracije.

10.9 Pravo na školovanje, sloboda stvaralaštva, nauka, kultura, umjetnost i prirodna i kulturna baština (čl. 75, 76 i 77 i 78)

Predmet ustavnih garancija je i pravo na školovanje pod jednakim uslovima. To podrazumijeva da svako lice, bez obzira na lična svojstva, ima pravo na obrazovanje, pod uslovima propisanim zakonom.

Ustav jamči besplatno osnovno školovanje, koje je obavezno. To podrazumijeva obavezu države da stvori uslove da sva djeca pohađaju osnovnu školu, bez plaćanja školarine. Osim toga, država se stara da se djeci lošijeg imovnog stanja obezbijede besplatni udžbenici i druga nastavna sredstva, prevoz do škole, a naročito da se posebnim mjerama, zbog naročito nepovoljnih uslova života, podstaknu romska djeca da pohađaju osnovnu školu.

Srednjoškolsko i visoko obrazovanje dostupno je svima pod jednakim uslovima propisanim zakonom.

Ustavom se jamči autonomija univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova, sloboda naučnog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, kao i sloboda objavljivanja naučnih i umjetničkih djela, naučnih otkrića i tehničkih izuma, a njihovim stvaracima moralna i imovinska prava. Ova prava ostvaruju se u skladu sa posebnim zakonima.

I ovim ustavnim načelima štiti se sloboda misli i duhovni integritet ličnosti, a visoko obrazovanje, nauka, kultura i umjetnost štite se od uticaja države.

S druge strane, država se obavezuje da podstiče i pomaže razvoj prosvjete, nauke, kulture, umjetnosti, sporta, fizičke i tehničke kulture i da štiti naučne, kulturne, umjetničke i istorijske vrijednosti.

Pod zaštitom države su i prirodna i kulturna baština, pri čemu je svako dužan da čuva prirodnu i kulturnu baštinu od opšteg interesa. U tom smislu, zakonom je propisana zaštita kulturnih dobara, koja su od trajnog istorijskog, umjetničkog, naučnog, arheološkog, arhitektonskog, antropološkog, tehničkog ili drugog društvenog značaja.

Posebno je propisana zaštita kulturnih dobara koji su na Listi svjetske baštine UNESCO. Tako je zakonom uređena zaštita, upravljanje i propisane posebne mjere očuvanja prirodnog i kulturno – istorijskog područja Kotora, koje je kao prirodno i kulturno dobro upisano na Listu svjetske baštine UNESCO.

11. SOCIJALNI SAVJET (član 65)

Radi zaštite interesa zaposlenih, Ustavom je uspostavljeno posebno tijelo – Socijalni savjet. U Socijalnom savjetu usklađuje se položaj zaposlenih. Čine ga predstavnici sindikata, poslodavaca i Vlade.

Poslovi Socijalnog savjeta detaljno su uređeni Zakonom o Socijalnom savjetu, kojim je propisano da se Socijalni savjet osniva, radi:

- uspostavljanja i razvoja socijalnog dijaloga o pitanjima od značaja za ostvarivanje ekonomskog i socijalnog položaja zaposlenih i poslodavaca i uslova njihovog života i rada,
- razvoja kulture dijaloga,
- podsticanja na mirno rješavanje individualnih i kolektivnih radnih sporova i drugih pitanja koja proizilaze iz međunarodnih dokumenata, a odnose se na ekonomski i socijalni položaj zaposlenih i poslodavaca.

Socijalni savjet razmatra i zauzima stavove o pitanjima: razvoja i unaprjeđivanja kolektivnog pregovaranja, uticaja ekonomske politike i mjera za njeno sprovođenje na socijalni razvoj i stabilnost politike zapošljavanja, zarada i cijena; konkurencije i produktivnosti; privatizacije i drugih pitanja strukturnog prilagođavanja; zaštite radne i životne sredine, obrazovanja i profesionalne obuke; zdravstvene i socijalne zaštite i sigurnosti; demografskih kretanja i o drugim pitanjima značajnim za ostvarivanje i unapređivanje ekonomske i socijalne politike.

Pored ovih pitanja, Socijalni savjet razmatra i daje mišljenja o nacrtima i predlozima zakona i drugih propisa od značaja za ekonomski i socijalni položaj zaposlenih i poslodavaca, čime može da utiče na zakonska rješenja u ovoj oblasti. Socijalni savjet razmatra i godišnji izvještaj o radu inspekcije rada, prati primjenu i poštovanje zakona koji se tiču ekonomskog i socijalnog položaja zaposlenih, kako bi i na taj način mogao da utiče i doprinese unapređenju njihovog položaja.

12. POSEBNA PRAVA PRIPADNIKA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA (čl. 79 i 80)

Pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica Ustavom se garantuje zaštita identiteta i zabrana asimilacije.

Zaštita identiteta se obezbjeđuje ostvarivanjem niza prava i sloboda koja pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, a tiču se:

- izražavanja, čuvanja, razvijanja i javnog ispoljavanja nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti,
- izbora, upotrebe i javnog isticanja nacionalnih simbola i obilježavanja nacionalnih praznika,
- upotrebe svog jezika i pisma u privatnoj, javnoj i službenoj upotrebi,
- školovanja na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvataju i istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica,
- osnivanja prosvjetnih, kulturnih i vjerskih udruženja uz materijalnu pomoć države,
- upisa i korišćenja sopstvenog imena i prezimena na svom jeziku i pismu u službenim ispravama,
- autentične zastupljenosti u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i srazmjerne zastupljenosti u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave,
- informisanja na svom jeziku,
- uspostavljanja i održavanja kontakata sa građanima i udruženjima van Crne Gore sa kojima imaju zajedničko nacionalno i etničko porijeklo, kulturno-istorijsko nasljeđe, kao i vjerska ubjeđenja i osnivanja savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava.

U korpusu tih prava su značajna i prava zajemčena Ustavom u sredinama sa značajnim učešćem manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u stanovništvu, i to da:

- organi lokalne samouprave, državni i sudski organi vode postupak i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i
- tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica i naselja, kao i topografske oznake moraju da budu ispisani i na jeziku manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Država je dužna da zaštiti pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica od svih oblika nasilne asimilacije, koja je Ustavom zabranjena.

13. PRAVA STRANACA

(član 39 stav 3, član 44, član 54 stav 3, član 61 i član 91 stav 3)

Crna Gora, kao otvorena i demokratska država, omogućila je ulazak, kretanje i boravak stranaca. U tom smislu, Ustavom su uređena načela u vezi prava i obaveza stranaca.

Kao jedno od osnovnih prava stranaca, koje je utvrđeno međunarodnim pravom, Ustavom je propisano pravo stranca da traži azil u Crnoj Gori, ako osnovano strahuje od progona zbog svoje rase, jezika, vjere ili pripadnosti nekoj naciji ili grupi ili zbog političkih uvjerenja.

Isto tako, utvrđena je i zabrana protjerivanja stranca, iz Crne Gore tamo gdje mu, zbog rase, vjere, jezika ili nacionalne pripadnosti, prijeti osuda na smrtnu kaznu, mučenje, neljudsko ponižavanje, progon ili ozbiljno kršenje prava koja jemči ovaj Ustav.

Ovakvim ustavnim određenjima doprinosi se poštovanju svih ljudskih bića na zaštitu ličnog integriteta, odnosno zaštitu od smrtne kazne, mučenja, neljudskog ponižavanja, progona i ozbiljnog kršenja prava.

Ustavom je dalje predviđeno da se kretanje i boravak stranaca uređuje zakonom. Uređivanje kretanja i boravka stranaca u Crnoj Gori podrazumijeva propisivanje uslova za njihov ulazak i boravak u Crnoj Gori, kao i prava i obaveza koje imaju za vrijeme boravka u Crnoj Gori.

Navedena pitanja uređena su Zakonom o strancima kojim su, u okviru uslova za ulazak i boravak stranaca u Crnoj Gori, propisane vize i vizni režim, vrste boravka zavisno od vremena boravka (boravak do 90 dana, privremeni i stalni boravak), kao i izdavanje:

- vize za boravak do 90 dana (radi turističkih i drugih putovanja),
- dozvole za privremeni boravak (radi spajanja porodice, srednjoškolskog obrazovanja ili studiranja, učešća u programima međunarodne razmjene učenika i studenata ili drugim programima mladih, specijalizacije, stručnog osposobljavanja i praktične obuke, naučnoistraživačkog rada, liječenja, humanitarnih razloga, raspolaganja pravom na nepokretnosti koju posjeduje u Crnoj Gori, obavljanja vjerske službe i drugih opravdanih razloga, u skladu sa zakonom ili međunarodnim ugovorom),
- dozvole za privremeni boravak i rad i
- dozvole za stalni boravak (strancu koji ispunjava uslove propisane zakonom).

Zakonom je propisano da stranac koji ima dozvolu za stalni boravak ima pravo kao crnogorski državljanin na: rad, obrazovanje i stručno usavršavanje, priznavanje diploma i sertifikata, socijalnu pomoć, zdravstveno i penzijsko osiguranje, poreske olakšice, pristup tržištu roba i usluga, kao i slobodu udruživanja, povezivanja i članstva u organizacijama koje zastupaju interese radnika ili poslodavaca. Ova prava stranci ostvaruju u skladu sa posebnim zakonima kojima se uređuje način ostvarivanja tih prava.

Ustavom je zabranjeno političko organizovanje i djelovanje stranaca i političkih organizacija čije je sjedište van Crne Gore.

Ustav dozvoljava da i strano fizičko i pravno lice bude subjekat prava svojine. Uslovi pod kojima strano fizičko i pravno lice mogu biti subjekti prava svojine uređuju se zakonom.

U skladu sa takvim ustavnim određenjem, Zakonom o svojinsko-pravnim odnosima, kojim se uređuju pravo svojine i druga stvarna prava, propisano je da se odredbe ovog zakona primjenjuju i na strana lica, ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drukčije određeno. Strano lice može sticati pravo svojine na pokretnim stvarima kao i domaće lice. Strano fizičko lice može na teritoriji Crne Gore sticati pravo svojine na nepokretnostima nasljeđivanjem kao i državljanin Crne Gore. Zakonom su propisana određena ograničenja za strana lica u pogledu sticanja prava svojine na nepokretnim stvarima.

Zbog posebnog značaja ovih pitanja, Ustavom je propisano da o zakonu, kojim se uređuju imovinska prava stranaca, Skupština odlučuje dvotrećinskom većinom glasova svih poslanika.

14. ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA (član 81)

Budući da je Crna Gora građanska država i da je veći dio Ustava posvećen ljudskim pravima i slobodama, Ustavom je uspostavljen poseban organ, u čijoj je nadležnosti da štiti ljudska prava i slobode.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je samostalan i nezavisan organ koji preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda kad su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa vlasti i svih drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda vrši funkciju na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih međunarodnih ugovora i u svom radu pridržava se i načela pravde i pravičnosti.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda imenuje se na vrijeme od šest godina i može biti razriješen u slučajevima predviđenim zakonom.

Zakonom o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore propisana je nadležnost, ovlašćenja, način rada i postupanje Zaštitnika u zaštiti ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, zakonom, potvrđenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava.

U odnosu na rad sudova, Zaštitnik je ovlašćen da postupa samo u slučaju odugovlačenja postupka, zloupotrebe procesnih ovlašćenja ili neizvršavanja sudskih odluka.

Naročito je istaknuta uloga Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u sprječavanju mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja. Ovaj organ je, u skladu sa Opcionim protokolom uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, određen da u Crnoj Gori vrši poslove nacionalnog preventivnog mehanizma za zaštitu lica lišenih slobode od mučenja i drugih oblika surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Zaštitnik je institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije i ovlašćen je da, uz saglasnost diskriminisanog lica, postupa i preduzima mjere za zaštitu od diskriminacije, kako prema organima vlasti i drugim subjektima koji vrše javna ovlašćenja, tako i prema subjektima u privatnom sektoru i fizičkim licima, koji vrše diskriminaciju.

Postupajući po pritužbama građana, Zaštitnik ispituje povrede ljudskih prava i sloboda, daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda. Kad Zaštitnik utvrdi da je došlo do povrede ljudskih prava i sloboda, u mišljenju u kojem utvrđuje postojanje povrede ljudskih prava i sloboda, on daje i preporuku o tome šta treba preduzeti da bi se povreda otklonila i određuje rok za njeno otklanjanje. Zaštitnik može nadležnom organu da podnese inicijativu za pokretanje disciplinskog postupka, odnosno postupka za razrješenje lica čijim je radom ili nepostupanjem učinjena povreda ljudskih prava i sloboda, a može i da podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka u slučajevima propisanim zakonom.

Radi obezbjeđivanja zaštite ljudskih prava i sloboda svim građanima i nesmeta-

nog obraćanja ovom organu, zakonom je propisano da je postupak pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda besplatan.

U cilju unapređenja ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik o svom radu, odnosno o ocjeni stanja ljudskih prava podnosi Skupštini godišnji izvještaj o radu.

15. SKUPŠTINA CRNE GORE (čl. 82 do 94 i Amandmani III i IV)

15.1 Nadležnost

Skupština Crne Gore je organ zakonodavne vlasti, koji građani biraju neposredno, što njenim odlukama daje najveću pravnu snagu u državi.

Skupština donosi najznačajnije propise, kao što su ustav i zakon, uključujući i posebne zakone o budžetu i završnom računu budžeta i zakone o potvrđivanju međunarodnih ugovora. Pravo predlaganja zakona i drugih akata imaju Vlada i poslanik, kao i šest hiljada birača, preko poslanika koga ovlaste, a zakone, nakon donošenja, proglašava Predsjednik Crne Gore.

Pored zakona, Skupština donosi i druge propise i opšte akte, odluke i zaključke, kao i rezolucije, deklaracije i preporuke u kojima Skupština utvrđuje osnovne pravce politike i definiše mjere za njeno sprovođenje.

Skupština donosi i najznačajnije strateške i planske dokumente, kao što su strategija nacionalne bezbjednosti i strategija odbrane i plan razvoja i prostorni plan Crne Gore.

Značajnu ulogu Skupština ima i u odnosu na izbor i imenovanja nosilaca javnih funkcija. Saglasno Ustavu, Skupština:

1. bira i razrješava:

- predsjednika i članove Vlade,
- sudije Ustavnog suda,
- vrhovnog državnog tužioca i
- četiri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika,

2. imenuje i razrješava:

- Zaštitnika ljudskih prava i sloboda,
- guvernera Centralne banke i članove Savjeta Centralne banke Crne Gore
- predsjednika i članove Senata Državne revizorske institucije i
- druge nosioce funkcija određene zakonom.

Na predlog Savjeta za odbranu i bezbjednost, Skupština:

- proglašava ratno i vanredno stanje i
- odlučuje o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama.

U cilju obezbjeđivanja civilne i demokratske kontrole Vojske i bezbjednosnih službi, Skupštini je Ustavom data najznačajnija nadležnost – da vrši nadzor nad Vojskom i bezbjednosnim službama.

Skupština odlučuje o imunitetskim pravima poslanika i drugih nosilaca državnih funkcija koji uživaju imunitet kao i poslanik, što znači da odobrava pokretanje krivičnog postupka protiv ovih lica i određivanje pritvora za ova lica.

Skupština daje amnestiju. Amnestija se daje zakonom, kojim se utvrđuju uslovi pod kojima se sva lica osuđena zbog izvršenog određenog krivičnog djela oslobađa-

ju od gonjenja i potpuno oslobađaju od izvršenja pravosnažnom presudom izrečene kazne zatvora ili novčane kazne. Uslovi za davanje amnestije odnose se na određena krivična djela, visinu kazne ili vrijeme izvršenja krivičnog djela, a u suštini proizilaze iz promjene društvenih okolnosti koje su od uticaja na procjenu društvene opasnosti izvršenih djela.

Pored navedenih nadležnosti, Skupština:

- raspisuje državni referendum,
- raspisuje javne zajmove i odlučuje o zaduživanju Crne Gore,
- odlučuje o raspolaganju državnom imovinom iznad vrijednosti određene zakonom,
- vrši i druge poslove utvrđene Ustavom ili zakonom.

U skladu sa Ustavom uspostavljenom principu podjele vlasti i njihove ravnoteže i međusobne kontrole, Skupština vrši kontrolnu ulogu kroz glasanje o nepovjerenju Vladi, interpelaciju i parlamentarnu istragu.

Podnošenjem interpelacije zahtijeva se pretresanje određenih pitanja o radu Vlade. Interpelacija se podnosi u pisanom obliku i mora biti obrazložena. Interpelaciju može podnijeti najmanje 27 poslanika. Vlada dostavlja odgovor u roku od 30 dana od dana kada je primila interpelaciju.

Parlamentarna istraga ima širi domašaj od kontrole izvršne vlasti. Skupština može, na predlog najmanje 27 poslanika, obrazovati anketni odbor radi prikupljanja informacija i činjenica o događajima koji se odnose ne samo na rad Vlade, nego i na rad drugih državnih organa.

15.2 Način rada i odlučivanja

Ustavom je utvrđeno da Skupština radi na redovnim i vanrednim zasjedanjima. Redovno zasjedanje se održava dva puta godišnje (prvo redovno zasjedanje počinje prvog radnog dana u martu i traje do kraja jula, a drugo prvog radnog dana u oktobru i traje do kraja decembra). Vanredno zasjedanje saziva se na zahtjev predsjednika Crne Gore, Vlade ili najmanje trećine ukupnog broja poslanika.

Način odlučivanja Skupštine propisan je Ustavom i ne može se propisivati zakonom ili drugim propisom. Ustavom je utvrđeno više načina odlučivanja Skupštine, i to:

- prosta većina (većina glasova prisutnih poslanika na sjednici kojoj prisustvuje više od polovine svih poslanika),
- kvalifikovana većina (većina glasova svih poslanika, dvotrećinska većina i tročetinska većina svih poslanika).

Osnovni princip odlučivanja u Skupštini je da Skupština odlučuje većinom glasova prisutnih poslanika na sjednici kojoj prisustvuje više od polovine svih poslanika (prosta većina).

Većinom glasova svih poslanika Skupština:

- donosi zakone kojima se uređuju: način ostvarivanja sloboda i prava građana, crnogorsko državljanstvo, referendum, materijalne obaveze građana, državni

simboli i upotreba i korišćenje državnih simbola, odbrana i bezbjednost, vojska, osnivanje, spajanje i ukidanje opština,

- proglašava ratno i vanredno stanje,
- donosi prostorni plan,
- donosi poslovnik Skupštine,
- odlučuje o raspisivanju državnog referenduma,
- odlučuje o skraćenju mandata,
- odlučuje o razrješenju Predsjednika Crne Gore,
- bira i razrješava predsjednika i članove Vlade i odlučuje o povjerenju Vladi,
- imenuje i razrješava Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

Skupština odlučuje dvotrećinskom većinom glasova svih poslanika o zakonima kojima se uređuje izborni sistem i imovinska prava stranaca.

U prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju većinom svih poslanika najranije nakon tri mjeseca, Skupština odlučuje o zakonima kojima se uređuje:

- način ostvarivanja stečenih manjinskih prava i
- upotreba jedinica Vojske u međunarodnim snagama.

Ustavom je utvrđena kvalifikovana većina i za izbor i razrješenje sudije Ustavnog suda, vrhovnog državnog tužioca i četiri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika (u prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju tropetinskom većinom svih poslanika, najranije nakon mjesec dana).

15.3 Sastav, način izbora i mandat

Skupštinu čine poslanici koji se biraju neposredno, na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava i tajnim glasanjem. Skupština ima 81 poslanika.

Skupština ima predsjednika i jednog ili više potpredsjednika, koje bira iz svog sastava na vrijeme od četiri godine. Prema Ustavu, predsjednik Skupštine predstavlja Skupštinu, saziva sjednice Skupštine kojima predsjedava, stara se o primjeni poslovnika Skupštine, raspisuje izbore za Predsjednika Crne Gore i vrši druge poslove utvrđene Ustavom, zakonom i poslovníkom Skupštine. Potpredsjednik zamjenjuje predsjednika Skupštine u vršenju poslova kada je on spriječen ili kada mu on povjeri da ga zamjenjuje.

Prvu sjednicu novoizabranog sastava Skupštine saziva predsjednik Skupštine prethodnog saziva i održava se najkasnije 15 dana od dana objavljivanja konačnih rezultata izbora.

Mandat Skupštine traje četiri godine, a ako mandat Skupštine ističe za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja, mandat joj se produžava najduže 90 dana po prestanku okolnosti koje su izazvale to stanje.

Skupštini može prestati mandat prije vremena na koje je izabrana, i to:

- raspuštanjem Skupštine ili
- skraćenjem mandata Skupštine.

Raspuštanje Skupštine moguće je u dva slučaja:

- ako Skupština ne izabere Vladu u roku od 90 dana od dana kada Predsjednik Crne Gore prvi put predloži mandataru i
- ako Skupština duže vrijeme ne obavlja nadležnosti utvrđene Ustavom.

U slučaju da Skupština duže vrijeme ne obavlja nadležnosti utvrđene Ustavom, Ustavom je propisano da Vlada može da raspušti Skupštinu, pošto sasluša mišljenje predsjednika Skupštine i predsjednika klubova poslanika u Skupštini.

Skupština se raspušta ukazom Predsjednika Crne Gore. Prvog narednog dana po raspuštanju Skupštine, Predsjednik Crne Gore raspisuje izbore.

Skupština se ne može raspuštiti za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja, ako je pokrenut postupak glasanja o nepovjerenju Vladi, kao ni u prva tri mjeseca od konstituisanja i tri mjeseca prije isteka mandata.

Ustav nije propisao uslove za skraćivanje mandata Skupštine, već je utvrđeno da Skupština o tome odlučuje na predlog Predsjednika Crne Gore, Vlade ili najmanje 25 poslanika.

15.4 Prava i dužnosti poslanika i prestanak mandata

Ustavno načelo da se poslanik opredjeljuje i glasa po sopstvenom uvjerenju proističe iz slobodno izražene volje građana koji su ga izabrali neposredno na demokratskim izborima da ih predstavlja u Skupštini.

Budući da nema ograničenja za izbor poslanika u pogledu stručne spreme, zanimanja, radnog angažmana i drugih svojstava, Ustavom je poslaniku garantovano pravo da poslaničku funkciju obavlja profesionalno.

Ustavom su propisani slučajevi kada poslaniku prestaje mandat prije isteka vremena na koje je biran, i to:

- podnošenjem ostavke,
- ako je pravosnažnom odlukom suda osuđen na безусловnu kaznu zatvora u trajanju od najmanje šest mjeseci,
- ako je pravosnažnom odlukom lišen poslovne sposobnosti,
- prestankom crnogorskog državljanstva.

16.IMUNITET (član 86)

Imunitetska prava poslanika su u funkciji zaštite slobodnog poslaničkog mandata i nesmetanog vršenja poslaničkih prava. Poslanik uživa imunitet kako bi mogao da se opredjeljuje i glasa po sopstvenom uvjerenju.

Poslanik ne može biti pozvan na krivičnu ili drugu odgovornost ili pritvoren za izraženo mišljenje ili glasanje u vršenju svoje poslaničke funkcije (u teoriji poznat kao materijalni imunitet). Protiv poslanika ne može se pokrenuti krivični postupak, niti odrediti pritvor, bez odobrenja Skupštine, osim ako je zatečen u vršenju krivičnog djela za koje je propisana kazna u trajanju dužem od pet godina zatvora (procesni imunitet).

Imunitet, kao i poslanik, uživaju: Predsjednik Crne Gore, predsjednik i članovi Vlade, predsjednik Vrhovnog suda, predsjednik i sudije Ustavnog suda, vrhovni državni tužilac.

17. PREDsjedNIK CRNE GORE (čl. 95 do 99 i Amandman V)

17.1 Nadležnost

Predsjednik Crne Gore predstavlja Crnu Goru u zemlji i inostranstvu.

Uloga Predsjednika države u zakonodavnom procesu je da ukazom proglašava zakone koje je donijela Skupština. Kad Skupština donese zakon Predsjednik Crne Gore je dužan da ga proglasi, u roku od sedam dana od dana usvajanja zakona, odnosno u roku od tri dana ako je zakon usvojen po hitnom postupku. Predsjednik može da vrati zakon Skupštini na ponovno odlučivanje, a ako taj zakon Skupština ponovo izglasa, Predsjednik je dužan da ga proglasi.

Prema Ustavu, Predsjednik Crne Gore ima značajnu ulogu u odnosu na odbranu i bezbjednost države. On je predsjednik Savjeta za odbranu i bezbjednost i komanduje Vojskom Crne Gore na osnovu odluka tog Savjeta.

U izboru poslanika, Predsjednik države učestvuje donošenjem odluke o raspisivanju izbora za Skupštinu Crne Gore.

Značajnu ulogu Predsjednik ima i u odnosu na imenovanje lica na pojedine državne funkcije. Predsjednik predlaže Skupštini:

- mandataru za sastav Vlade, nakon obavljenog razgovora sa predstavnicima političkih partija zastupljenih u Skupštini,
- dvoje sudija Ustavnog suda i
- Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

Predsjednik, takođe, postavlja i opoziva ambasadore i šefove drugih diplomatskih predstavništava Crne Gore u inostranstvu, na predlog Vlade i uz mišljenje odbora Skupštine nadležnog za međunarodne odnose.

U okviru međunarodnih odnosa, Predsjednik Crne Gore prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika.

U nadležnosti Predsjednika je i dodjela odlikovanja i priznanja Crne Gore. Državna odlikovanja i priznanja se dodjeljuju za rad ili djela koja zaslužuju opšte priznanje i isticanje. Vrste odlikovanja, kao i uslovi za dodjeljivanje odlikovanja i priznanja uređeni su posebnim zakonom.

Predsjednik države daje i pomilovanja. Pomilovanje se, za razliku od amnestije, daje poimenično određenom licu kojem je izrečena krivična sankcija za krivično i drugo kažnjivo djelo propisano zakonom.

Pomilovanjem se, u skladu sa Krivičnim zakonikom Crne Gore:

- daje oslobođenje od krivičnog gonjenja ili potpuno ili djelimično oslobođenje od izvršenja kazne;
- zamjenjuje izrečena kazna blažom kaznom ili uslovnom osudom;
- daje rehabilitacija;
- određuje kraće trajanje određene pravne posljedice osude ili se ukidaju pojedine ili sve pravne posljedice osude.

Pomilovanjem se može ukinuti ili odrediti kraće trajanje mjere bezbjednosti, zabrana vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, kao i protjerivanje stranaca iz zemlje.

17.2 Izbor i mandat

Predsjednik Crne Gore bira se na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, neposrednim i tajnim glasanjem. Izbor za predsjednika Crne Gore raspisuje predsjednik Skupštine.

Uslovi za izbor predsjednika Crne Gore su da je to lice crnogorski državljanin koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje 10 godina u posljednjih 15 godina, što je drukčije u odnosu na rezidencijalni uslov za ostvarivanje opšteg biračkog prava.

Predsjednik Crne Gore bira se na pet godina, a isto lice može biti predsjednik Crne Gore najviše dva puta. Predsjednik Crne Gore ne može obavljati drugu javnu funkciju.

Mandat Predsjednika Crne Gore prestaje istekom vremena na koje je biran, ostavkom, ako je trajno spriječen da vrši dužnost predsjednika i razrješenjem.

Budući da se ustavno načelo da je svako dužan da se pridržava Ustava odnosi i na Predsjednika Crne Gore, Ustavom je propisano da Predsjednik Crne Gore odgovara za povredu Ustava i da ga Skupština može razriješiti kada Ustavni sud utvrdi da je povrijedio Ustav. Postupak za utvrđivanje da li je Predsjednik Crne Gore povrijedio Ustav može pokrenuti Skupština, na predlog najmanje 25 poslanika.

Radi obezbjeđivanja kontinuiranog obavljanja funkcije Predsjednika Crne Gore, Ustavom je propisano da u slučaju prestanka njegovog mandata, do izbora novog predsjednika, kao i u slučaju privremene spriječenosti Predsjednika da obavlja funkciju, tu funkciju obavlja predsjednik Skupštine.

18. VLADA CRNE GORE (čl. 100 do 110)

18.1 Nadležnost

Vlada Crne Gore je organ izvršne vlasti. Ustavom utvrđene nadležnosti Vlade, a naročito ovlašćenje da vodi unutrašnju i vanjsku politiku Crne Gore, prevazilazi tradicionalne nadležnosti izvršne vlasti koje se prevashodno ispoljavaju u izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata i donošenju propisa za izvršavanje zakona.

Vođenje unutrašnje i vanjske politike je jedna od najznačajnijih nadležnosti Vlade, koje se ispoljava preduzimanjem niza konkretnih aktivnosti u svim oblastima društvenih odnosa, koje se odnose na:

- analizu i praćenje stanja u svim oblastima, kreiranjem politike (strateška i planska dokumenta),
- predlaganje zakona, plana razvoja i prostornog plana razvoja Crne Gore, budžeta i završnog računa budžeta, strategije nacionalne bezbjednosti i strategije odbrane,
- izvršavanje utvrđene politike kroz praćenje sprovođenja zakona, drugih propisa i opštih akata i
- donošenje uredbi, odluka i drugih akata za izvršavanje zakona.

U okviru vođenja vanjske politike, Vlada:

- zaključuje međunarodne ugovore,
- odlučuje o priznavanju država i uspostavljanju diplomatskih i konzularnih odnosa sa drugim državama i
- predlaže ambasadore i šefove drugih diplomatskih predstavništava Crne Gore u inostranstvu.

Jedno od značajnijih ovlašćenja Vlade je priprema i predlaganje zakona, naročito u procesu evropskih i evroatlantskih integracija i usklađivanja zakonodavstva Crne Gore sa pravom Evropske unije. Na taj način Vlada ima dominantu ulogu u normativnim aktivnostima prije usvajanja zakona u Skupštini.

Nadležnosti Vlade mogu biti utvrđene i zakonom.

Radi stvaranja uslova za neodložno preduzimanje mjera za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja, Ustavom je propisano da Vlada može u tim situacijama donositi uredbе sa zakonskom snagom, ako Skupština nije u mogućnosti da se sastane, ali je dužna da ih podnese Skupštini na potvrđivanje čim Skupština bude u mogućnosti da se sastane.

18.2 Sastav, način izbora i prestanak mandata

Vladu čine predsjednik, jedan ili više potpredsjednika i ministri. Predsjednik Vlade predstavlja Vladu i rukovodi njenim radom.

Predsjednika i članove Vlade bira Skupština.

Predsjednik države predlaže mandataru u roku od 30 dana od dana konstituisanja Skupštine. Mandatar za sastav Vlade iznosi u Skupštini svoj program i predlaže sastav Vlade.

Vlada i član Vlade mogu podnijeti ostavku. U slučaju kad predsjednik Vlade podnese ostavku, ta ostavka se smatra ostavkom Vlade.

U toku trajanja mandata Vlade, predsjednik Vlade može predložiti Skupštini da razriješi člana Vlade.

Vlada može u Skupštini postaviti pitanje svog povjerenja, o čemu Skupština odlučuje glasanjem (“za povjerenje” ili “protiv povjerenja”).

Skupština može izglasati nepovjerenje Vladi izjašnjavanjem poslanika o predlogu da se glasa o nepovjerenju Vladi (“za nepovjerenje” ili “protiv nepovjerenja”). Predlog da se glasa o nepovjerenju Vladi može podnijeti najmanje 27 poslanika.

Ako je Vlada dobila povjerenje, potpisnici predloga ne mogu podnijeti novi predlog za glasanje o nepovjerenju prije isteka roka od 90 dana.

Vladi prestaje mandat:

- prestankom mandata Skupštine,
- podnošenjem ostavke,
- kad izgubi povjerenje i
- ako ne predloži budžet do 31. marta budžetske godine.

Vlada kojoj je prestao mandat nastavlja rad do izbora Vlade u novom sastavu. Vlada kojoj je prestao mandat ne može raspuštiti Skupštinu.

Radi sprječavanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije, Ustavom je propisano da predsjednik Vlade i član Vlade ne može vršiti poslaničku i drugu javnu funkciju, niti profesionalno obavljati drugu djelatnost.

19. DRŽAVNA UPRAVA (čl. 111 i 112)

Izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata Vlada obezbjeđuje preko organa državne uprave, čijim radom koordinira i nad čijim radom vrši nadzor.

Poslove državne uprave vrše ministarstva i drugi organi uprave.

Poslovi državne uprave su:

- predlaganje unutrašnje i vanjske politike,
- vođenje politike razvoja,
- normativna djelatnost,
- izvršavanje zakona i drugih propisa,
- vršenje upravnog nadzora,
- odlučivanje u upravnom postupku o pravima i obavezama građana i pravnih lica,
- obezbjeđivanje vršenja poslova od javnog interesa i
- drugi poslovi državne uprave utvrđeni zakonom i drugim propisima.

Pojedini poslovi državne uprave mogu se **zakonom prenijeti** na lokalnu samoupravu ili drugo pravno lice. Primjer prenošenja ovlašćenja su zakoni kojima se osnivaju nezavisna regulatorna tijela u oblasti elektronskih komunikacija, poštanske djelatnosti, energetike i drugih djelatnosti od javnog interesa, na koja su prenesena ovlašćenja za izdavanje licenci za obavljanje navedenih djelatnosti.

Pojedini poslovi državne uprave mogu se **propisom Vlade povjeriti** lokalnoj samoupravi ili drugom pravnom licu. Primjera radi, Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima propisana je mogućnost da se poslovi premještanja nepropisno parkiranih vozila, za čije vršenje je nadležna Uprava policije, povjere opštini u skladu sa zakonom kojim se uređuje državna uprava. U skladu sa tim ovlašćenjem, Vlada je uredbom prenijela na organe lokalne uprave – komunalnu policiju u Glavnom gradu i drugim opštinama poslove premještanja nepropisno parkiranih vozila iz nadležnosti Uprave policije.

Ministarstvo, odnosno samostalni organ uprave kontroliše da li organi, u vršenju prenijetih, odnosno povjerenih poslova, postupaju u skladu sa zakonom, upozorava organ kada nađe da ne postupa u skladu sa zakonom i predlaže mjere koje organ treba da preduzme.

20. LOKALNA SAMOUPRAVA (čl. 5 i 22 i čl. 113 do 117)

Pored uređenja vlasti na državnom nivou, Ustavom je uređeno i uređenje vlasti na lokalnom nivou.

Ustavom se jemči pravo na lokalnu samoupravu. Pravo na lokalnu samoupravu obuhvata pravo građana i organa lokalne samouprave da uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima, na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva.

U lokalnoj samoupravi građani odlučuju neposredno i preko slobodno izabranih predstavnika – odbornika u skupštini opštine.

Osnovni oblik lokalne samouprave je opština, a mogu se osnivati i drugi oblici lokalne samouprave. Ustavom je utvrđeno da je Glavni grad Crne Gore Podgorica, a Prijestonica Crne Gore Cetinje.

Opština ima svojstvo pravnog lica. Opština donosi statut i opšte akte.

Organi opštine su skupština opštine, kao predstavnički organ građana opštine i predsjednik, kao izvršni organ opštine.

Što se tiče svojinskih ovlašćenja i finansiranja opštine, Ustavom je propisano da opština:

- vrši određena svojinska ovlašćenja na stvarima u državnoj svojini u skladu sa zakonom,
- ima imovinu,
- finansira se iz sopstvenih prihoda i sredstava države,
- ima budžet.

Ustav garantuje samostalnost opštine u vršenju svojih nadležnosti. Vlada može intervenirati samo u slučaju ako skupština opštine, odnosno predsjednik opštine, u vremenu dužem od šest mjeseci, ne vrše svoje nadležnosti. U tom slučaju, Vlada može raspuštiti skupštinu opštine, odnosno razriješiti predsjednika opštine.

Kada se radi o vršenju poslova koji su zakonom, odnosno aktom Vlade preneseni, odnosno povjereni lokalnoj samoupravi, kontrolu nad vršenjem tih poslova vrši organ državne uprave u čijoj nadležnosti je vršenje tih poslova.

21. SUDSTVO (čl. 118 do 126 i Amandmani VI, VII, VIII i IX)

21.1 Načela sudstva i sudijska funkcija

Sudska vlast je posebna grana vlasti koja primjenjuje pravo u slučaju spora o pravu ili ponašanje suprotno zakonom utvrđenim društvenim pravilima.

Osnovno i univerzalno načelo sudstva je njegova samostalnost i nezavisnost kao ključni elementi vladavine prava.

Samostalnost sudova obezbjeđuje se ustanovljavanjem sudova i propisivanjem njihove nadležnosti zakonom, kao i samostalnim raspolaganjem sredstvima koja su zakonom obezbijedena za njihov rad. Ustavom je utvrđena zabrana osnivanja prijekih i vanrednih sudova.

Nezavisnost sudstva je garant zaštite ljudskih prava i spada u osnovne principe demokratije. Načelo nezavisnosti sudstva se podjednako odnosi na sud i na sudiju od nedozvoljenog i nezakonitog uticaja organa vlasti, drugih subjekata i lica. Nezavisnost sudstva se obezbjeđuje javnošću suđenja, stalnošću sudijske funkcije, funkcionalnim imunitetom koji uživa sudija, kao i načinom izbora sudija.

Nezavisnost i samostalnost sudova i sudija obezbjeđuje Sudski savjet, koji bira i razrješava sudije i sudije-porotnike, predsjednike sudova, kao i predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore, utvrđuje prestanak sudijske funkcije, predlaže Vladi iznos sredstava za rad sudova i odlučuje o drugim pitanjima od značaja za rad sudova, čime se onemogućava uticaj drugih organa vlasti na sudstvo.

Sud sudi na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora. Primjena potvrđenih međunarodnih ugovora u sudskom postupku je naročito značajna za zaštitu ljudskih prava i sloboda za koja je Ustavom utvrđeno da se ostvaruju na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih ugovora.

Ustavno načelo o javnosti suđenja podrazumijeva da je rasprava pred sudom javna i da se presude izriču javno. Izuzetno, sud može isključiti javnost sa rasprave ili njenog dijela iz razloga koji su nužni u demokratskom društvu, samo u obimu koji je potreban: u interesu morala; javnog reda; kada se sudi maloljetnicima; radi zaštite privatnog života stranaka; u bračnim sporovima; u postupcima u vezi sa starateljstvom ili usvojenjem; radi čuvanja vojne, poslovne ili službene tajne i zaštite bezbjednosti i odbrane Crne Gore.

U cilju obezbjeđivanja nezavisnosti sudija i jačanja profesionalizma u vršenju ove funkcije, Ustavom je utvrđeno da je sudijska funkcija stalna i eksplicitno su propisani razlozi prestanka funkcije i razlozi za razrješenje sudija. Sudiji prestaje funkcija:

- ako to sam zatraži,
- kada ispuni uslove za ostvarivanje prava na starosnu penziju ili
- ako je osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora.

Sudija se razrješava dužnosti:

- ako je osuđen za djelo koje ga čini nedostojnim za vršenje sudijske funkcije;
- ako nestručno ili nesavjesno obavlja sudijsku funkciju ili
- ako trajno izgubi sposobnost za vršenje sudijske funkcije.

Nezavisnost sudije u vršenju sudijske funkcije štiti se i ustavnim određenjem da sudija ne može biti premješten ili upućen u drugi sud protiv svoje volje, osim odlukom Sudskog savjeta u slučaju reorganizacije sudova.

Predsjednik suda bira se na vrijeme od pet godina i ne može biti biran za člana Sudskog savjeta.

U funkciji zaštite nezavisnosti sudije i nesmetanog vršenja sudijske funkcije, Ustavom je propisano da sudija i sudija-porotnik uživa funkcionalni imunitet. To znači da sudija i sudija-porotnik ne može biti pozvan na odgovornost za izraženo mišljenje i glasanje prilikom donošenja sudske odluke, osim ako se radi o krivičnom djelu, a u postupku pokrenutom zbog krivičnog djela učinjenog u obavljanju sudijske funkcije, ne može biti pritvoren bez odobrenja Sudskog savjeta.

Radi sprječavanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije, Ustavom je propisano da sudija ne može vršiti poslaničku ili drugu javnu funkciju niti profesionalno obavljati drugu djelatnost.

Najviši sud u Crnoj Gori je Vrhovni sud. Vrhovni sud obezbjeđuje jedinstvenu primjenu zakona od strane sudova i vrši druge poslove propisane zakonom. Izbor i razrješenje predsjednika Vrhovnog suda je u nadležnosti Sudskog savjeta koji ga, za razliku od sudija i predsjednika sudova, bira i razrješava dvotrećinskom većinom, na predlog Opšte sjednice Vrhovnog suda.

Predsjednik Vrhovnog suda bira se na pet godina i isto lice može biti birano za predsjednika Vrhovnog suda najviše dva puta.

21.2 Sudski savjet

Ustavom je, radi obezbjeđenja nezavisnosti i samostalnosti sudova i sudija, ustanovljen Sudski savjet, kao samostalan i nezavisan organ.

Sudski savjet samostalno odlučuje o najznačajnijim pitanjima koja se odnose na rad sudova, i to:

- bira i razrješava predsjednika Vrhovnog suda, predsjednika Sudskog savjeta, sudiju, predsjednika suda i sudiju-porotnika,
- dostavlja Skupštini godišnji izvještaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu,
- razmatra izvještaj o radu suda, predstavke i pritužbe na rad suda i zauzima stavove o njima,
- utvrđuje prestanak sudijske funkcije,
- utvrđuje broj sudija i sudija-porotnika,
- predlaže Vladi iznos sredstava za rad sudova i
- vrši i druge poslove utvrđene zakonom.

O pitanjima iz svoje nadležnosti, Sudski savjet odlučuje većinom glasova svih članova osim u slučajevima propisanim Ustavom, kao što je odlučivanje o izboru i razrješenju predsjednika Vrhovnog suda. U tom slučaju, Sudski savjet odlučuje dvotrećinskom većinom, na predlog Opšte sjednice Vrhovnog suda.

Ustavom je utvrđen sastav i način izbora članova Sudskog savjeta koje bira i razrješava Skupština, kao i način izbora predsjednika Sudskog savjeta.

Sudski savjet ima predsjednika i devet članova.

Članovi Sudskog savjeta su:

- predsjednik Vrhovnog suda,
- četiri sudije koje bira i razrješava Konferencija sudija, vodeći računa o ravnomjernoj zastupljenosti sudova i sudija,
- četiri ugledna pravnika koje bira i razrješava Skupština, na predlog nadležnog radnog tijela Skupštine po raspisanom javnom pozivu i
- ministar nadležan za poslove pravosuđa.

Kada su u pitanju članovi Sudskog savjeta iz sudske vlasti, Ustavom je utvrđeno ograničenje, prema kojem predsjednik suda ne može biti član Sudskog savjeta.

Ustavom je propisano da odluku o izboru četiri člana Sudskog savjeta, koje bira Skupština iz reda uglednih pravnika, Skupština donosi u prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju tročetinskom većinom svih poslanika najranije nakon mjesec dana. Ovakav način odlučivanja doprinosi samostalnosti i nezavisnosti ovog organa, a samim tim i samostalnosti i nezavisnosti kompletnog sudstva.

Način izbora članova Sudskog savjeta iz reda sudija, koje bira i razrješava Konferencija sudija propisan je Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama.

Predsjednika Sudskog savjeta bira Sudski savjet iz reda svojih članova, dvotrećinskom većinom članova Savjeta, pri čemu su propisana dva ograničenja.

Prvo ograničenje se odnosi na nosioce sudijske funkcije da ne mogu biti birani za predsjednika Sudskog savjeta.

Drugo ograničenje se odnosi na ministra nadležnog za poslove pravosuđa, koji takođe ne može biti biran za predsjednika Sudskog savjeta. Cilj ovakvog ustavnog određenja je onemogućavanje uticaja izvršne vlasti na sudsku vlast.

U istom cilju, Ustavom je utvrđeno da ministar nadležan za poslove pravosuđa ne glasa u postupcima disciplinske odgovornosti sudija.

Mandat Sudskog savjeta je četiri godine.

22. VOJSKA CRNE GORE (član 129)

Ustavom su utvrđena načela koja se odnose na ulogu Vojske Crne Gore, granice njenih ovlašćenja, kontrolu i učešće u međunarodnim snagama.

Uloga Vojske je da brani nezavisnost, suverenost i državnu teritoriju Crne Gore, pri čemu je dužna da postupa u skladu sa principima međunarodnog prava o upotrebi sile.

Ustavom je utvrđeno da Vojskom komanduje Predsjednik države, na osnovu odluka Savjeta za odbranu i bezbjednost.

Vojska je pod demokratskom i civilnom kontrolom. Demokratsku i civilnu kontrolu Vojske vrše Skupština Crne Gore, Vlada Crne Gore i Savjet za odbranu i bezbjednost. Skupština vrši nadzor nad Vojskom, preko svog nadležnog radnog tijela, u skladu sa zakonom. U vršenju parlamentarnog nadzora, razmatra se postupanje Vojske u primjeni zakonom propisanih ovlašćenja sa aspekta poštovanja Ustavom garantovanih sloboda i prava građanina. Vršenje parlamentarnog nadzora obezbjeđuje dostupnost svim informacijama i dokumentima u vezi sa radom Vojske, kao i ostvarivanje neposrednog uvida u njen rad, pod uslovima propisanim zakonom.

Godišnji izvještaj o stanju u Vojsci, ministar odbrane, saglasno zakonu, dostavlja Vladi, nadležnom radnom tijelu Skupštine i Savjetu za odbranu i bezbjednost, a na njihov zahtjev podnosi i posebne izvještaje.

Organizacija Vojske, načela komandovanja, služba u Vojsci, prava i obaveze i status lica u Vojsci u toku službe i druga pitanja od značaja za Vojsku uređena su Zakonom o Vojsci Crne Gore.

Pripadnici Vojske mogu biti u sastavu međunarodnih snaga. Ustavom je utvrđeno da o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama odlučuje Skupština, na predlog Savjeta za odbranu i bezbjednost.

Pitanja koja se odnose na upotrebu jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama, mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu uređena su posebnim zakonom.

Zakone kojima se uređuje odbrana i bezbjednost i Vojska, Skupština donosi većinom glasova svih poslanika, a zakon kojim se uređuje upotreba jedinica Vojske u međunarodnim snagama, Skupština donosi u prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju većinom svih poslanika, najranije nakon tri mjeseca.

23. SAVJET ZA ODBRANU I BEZBJEDNOST (čl. 130 i 131)

Radi odlučivanja o najznačajnijim pitanjima koja se odnose na nacionalnu bezbjednost i odbranu, Ustavom je, kao dio sistema demokratske i civilne kontrole Vojske i bezbjednosnih službi, ustanovljen Savjet za odbranu i bezbjednost Crne Gore.

Ustavom je propisan sastav i nadležnost tog tijela.

Savjet za odbranu i bezbjednost čine: Predsjednik Crne Gore, predsjednik Skupštine i predsjednik Vlade, a Predsjednik Crne Gore je predsjednik tog Savjeta.

Savjet vrši poslove koji se odnose na sektor bezbjednosti i odbrane.

U odnosu na Vojsku, Savjet ima ustavna ovlaštenja da:

- donosi odluke o komandovanju Vojskom Crne Gore, na osnovu kojih Predsjednik države komanduje Vojskom,
- postavlja, unapređuje i razrješava oficire Vojske i
- predlaže Skupštini upotrebu Vojske u međunarodnim snagama.

Značajna uloga Savjeta za odbranu i bezbjednost je da analizira i ocjenjuje bezbjednosnu situaciju u Crnoj Gori i donosi odluke za preduzimanje odgovarajućih mjera, a kada se steknu uslovi propisani Ustavom, Savjet predlaže Skupštini proglašenje ratnog i vanrednog stanja.

24. PROGLAŠENJE RATNOG I VANREDNOG STANJA (čl. 132 i 133)

Ratno i vanredno stanje proglašava Skupština Crne Gore, na predlog Savjeta za odbranu i bezbjednost.

Uslovi za proglašenje ratnog i vanrednog stanja propisani su Ustavom.

Ratno stanje proglašava se:

- kada postoji neposredna ratna opasnost za Crnu Goru,
- kada je Crna Gora napadnuta ili
- kada je Crnoj Gori objavljen rat.

Vanredno stanje može se proglasiti na teritoriji ili dijelu teritorije Crne Gore u slučaju:

- velikih prirodnih nepogoda,
- tehničko-tehnoloških i ekoloških nesreća i epidemija,
- većeg narušavanja javnog reda i mira,
- ugrožavanja ili pokušaja rušenja ustavnog poretka.

Vanredno stanje traje do prestanka okolnosti zbog kojih je proglašeno.

Postojanje uslova za proglašenje ratnog, odnosno vanrednog stanja utvrđuje Savjet za odbranu i bezbjednost. Savjet predlaže Skupštini proglašenje ratnog i vanrednog stanja, a ako Skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku o proglašenju ratnog, odnosno vanrednog stanja donosi Savjet za odbranu i bezbjednost. U tom slučaju, Savjet tu odluku podnosi na potvrdu Skupštini, čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

O proglašenju ratnog i vanrednog stanja Skupština odlučuje većinom glasova svih poslanika.

Proglašenje ratnog, odnosno vanrednog stanja podrazumijeva mobilizaciju svih ljudskih i materijalnih resursa u državi i preduzimanje niza aktivnosti propisanih zakonima kojima su uređeni odbrana, Vojska i zaštita i spašavanje.

25. DRŽAVNO TUŽILAŠTVO (član 134 i Amandmani IV, X, XI, XII i XIII)

25.1 Status, nadležnost, imenovanje i mandat

Ustavom su utvrđena načela organizacije i rada Državnog tužilaštva, kao državnog organa u čijoj je nadležnosti gonjenje učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela za koja se goni po službenoj dužnosti.

Državno tužilaštvo je Ustavom ustanovljen kao jedinstven i samostalan državni organ, kojim rukovodi Vrhovni državni tužilac.

U okviru Državnog tužilaštva, saglasno Zakonu o državnom tužilaštvu, osnovani su Vrhovno državno tužilaštvo, Specijalno državno tužilaštvo, viša državna tužilaštva i osnovna državna tužilaštva čiji su odnosi, u cilju jedinstvene primjene zakona, uređeni na principima davanja obaveznih uputstava za rad hijerarhijski nižim državnim tužilaštvima, kao i posebnih ovlašćenja i odgovornosti Vrhovnog državnog tužilaštva u odnosu na druga hijerarhijski niža državna tužilaštva (neposredno vršenje poslova iz nadležnosti drugih državnih tužilaštava, povjeravanje poslova iz nadležnosti jednog državnog tužilaštva drugom državnom tužilaštvu i nadzor nad njihovim radom).

Vrhovni državni tužilac je odgovoran za vršenje poslova Državnog tužilaštva i dužan je da preduzima mjere i radnje za efikasno i zakonito vršenje poslova Državnog tužilaštva.

Samostalnost Državnog tužilaštva obezbjeđuje se uređivanjem njegove organizacije i osnivanjem zakonom državnih tužilaštava u okviru tog jedinstvenog organa, zatim Ustavom utvrđenim načinom izbora nosilaca državno-tužilačke funkcije i Vrhovnog državnog tužioca, stalnošću funkcije državnog tužioca i funkcionalnim imunitetom rukovodilaca državnih tužilaštava i državnih tužilaca, kao i načinom obezbjeđivanja sredstava za rad ovog organa. U obezbjeđivanju samostalnosti Državnog tužilaštva ključnu ulogu ima Tužilački savjet.

Ustavom je utvrđeno da poslove Državnog tužilaštva vrše rukovodioci državnih tužilaštava i državni tužioci, koje bira i razrješava Tužilački savjet.

U cilju obezbjeđivanja nezavisnosti državnog tužioca i jačanja profesionalizma u vršenju ove funkcije, Ustavom je utvrđeno da je funkcija državnog tužioca stalna. Izuzetak je propisan samo za slučaj kad se neko lice bira za državnog tužioca prvi put. U tom slučaju, to lice se bira na vrijeme od četiri godine, nakon čega može biti birano na stalnu funkciju, ako za vrijeme tog mandata postigne odgovarajuće rezultate u radu, u skladu sa zakonom.

Rukovodilac državnog tužilaštva se bira na pet godina.

Ustavom je propisano da se rukovodilac državnog tužilaštva i državni tužilac razrješava funkcije ako je pravosnažnom presudom osuđen na безусловnu kaznu zatvora. Ostali slučajevi razrješavanja i prestanka funkcije rukovodioca državnog tužilaštva i državnog tužioca, kao i postupak razrješavanja i prestanka funkcije, saglasno Ustavu, propisuju se zakonom.

U funkciji zaštite nezavisnosti u vršenju državno-tužilačke funkcije, Ustavom je

propisano da rukovodilac državnog tužilaštva i državni tužilac uživaju funkcionalni imunitet, što znači da ne mogu biti pozvani na odgovornost za mišljenje dato ili odluku donijetu u vršenju svoje funkcije, osim ako se radi o krivičnom djelu.

Radi sprječavanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije, Ustavom je propisano da rukovodilac državnog tužilaštva i državni tužilac ne mogu vršiti poslaničku i drugu javnu funkciju, niti profesionalno obavljati drugu djelatnost.

Što se tiče Vrhovnog državnog tužioca, Ustavom je propisano da ga bira i razrješava Skupština Crne Gore nakon saslušanja u nadležnom radnom tijelu Skupštine, na predlog Tužilačkog savjeta, po raspisanom javnom pozivu.

U cilju jačanja samostalnosti Državnog tužilaštva i nezavisnosti Vrhovnog državnog tužioca od bilo čijeg uticaja, Ustavom je propisana posebna procedura i posebna kvalifikovana većina za njegov izbor. O izboru Vrhovnog državnog tužioca Skupština odlučuje u prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju tročetinjskom većinom svih poslanika najranije nakon mjesec dana. U prvom glasanju Skupština bira Vrhovnog državnog tužioca na predlog Tužilačkog savjeta, a ako predloženi kandidat ne dobije potrebnu većinu, Skupština u drugom glasanju bira Vrhovnog državnog tužioca iz reda svih kandidata koji ispunjavaju zakonske uslove.

Vrhovni državni tužilac se bira na vrijeme od pet godina i uživa imunitet kao poslanik.

25.2 Tužilački savjet

Radi obezbjeđivanja samostalnosti Državnog tužilaštva, Ustavom je ustanovljen Tužilački savjet.

U nadležnosti Tužilačkog savjeta je da:

- utvrđuje predlog za izbor Vrhovnog državnog tužioca,
- bira i razrješava rukovodioce državnih tužilaštava i državne tužioce,
- utvrđuje prestanak funkcije rukovodilaca državnih tužilaštava i državnih tužilaca,
- predlaže Vladi iznos sredstava za rad Državnog tužilaštva,
- dostavlja Skupštini godišnji izvještaj o radu Državnog tužilaštva i
- vrši i druge poslove utvrđene zakonom.

Tužilački savjet odlučuje većinom glasova svih članova.

Tužilačkim savjetom predsjedava Vrhovni državni tužilac, osim u disciplinskom postupku.

Sastav, izbor, mandat, organizacija i način rada Tužilačkog savjeta, saglasno Ustavu, uređeni su Zakonom o državnom tužilaštvu.

26. EKONOMSKO UREĐENJE (čl. 139 do 144 i Amandman XIV)

26.1 Principi, ekonomski prostor i državna svojina

Ustavom su propisani principi na kojima se zasniva ekonomsko uređenje države. To su:

- slobodno i otvoreno tržište,
- sloboda preduzetništva i konkurencije,
- samostalnost privrednih subjekata i njihova odgovornost za preuzete obaveze u pravnom prometu,
- zaštita i ravnopravnost svih oblika svojine.

Ekonomsko uređenje se zasniva i na ustavnom načelu po kojem je zabranjeno narušavanje i ograničavanje slobodne konkurencije i podsticanje neravnopravnog, monopolskog ili dominantnog položaja na tržištu.

Teritorija Crne Gore je Ustavom određena kao jedinstven ekonomski prostor, a država je ta koja podstiče ravnomjeran ekonomski razvoj svih njenih područja. U tom cilju, posebnim zakonom uređen je način podsticanja i planiranja regionalnog razvoja Crne Gore i propisani su uslovi za:

- ravnomjerniji razvoj jedinica lokalne samouprave,
- ubrzani razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave,
- zaštitu životne sredine.

Zakonom je propisano da se ciljevi obezbjeđenja društveno-ekonomskog razvoja Crne Gore utvrđuju politikom regionalnog razvoja Crne Gore u skladu sa načelima održivog razvoja i strateškim razvojnim dokumentima za pojedine oblasti kojima se planira razvoj Crne Gore.

Ustavom je propisano da stvari u državnoj svojini pripadaju državi Crnoj Gori. Prije svega, to se odnosi na prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi koja mogu biti isključivo u državnoj svojini, a onda i na druge pokretne i nepokretne stvari, novčana sredstva, hartije od vrijednosti i druga imovinska prava koja pripadaju Crnoj Gori ili lokalnoj samoupravi.

Korišćenje, upravljanje i raspolaganje stvarima i drugim dobrima koja pripadaju Crnoj Gori ili lokalnoj samoupravi uređeno je Zakonom o državnoj imovini.

26.2 Poreska obaveza

Budući da se država finansira od poreza, dažbina i drugih prihoda, Ustavom je propisano da je svako dužan da plaća poreze i druge dažbine.

Porezi i druge dažbine mogu se uvoditi isključivo zakonom. Zakonom se propisuju vrste poreza i drugih dažbina, obveznici plaćanja, osnovica, stopa i uslovi za eventualno oslobađanje pojedinih subjekata od plaćanja poreza i drugih dažbina i olakšice.

Iako Ustavom nije izričito propisano da se poreske obaveze utvrđuju prema ekonomskoj snazi poreskih obveznika, to načelo proizilazi iz opšteg ustavnog načela jednakosti. Ovo načelo obavezuje zakonodavca da, prilikom uvođenja poreza i drugih dažbina i propisivanja njihovih iznosa, tj. poreskih stopa i poreskih osnovica, kao i načina utvrđivanja, vode računa o ekonomskoj snazi poreskih obveznika.

S obzirom da porezi i druge dažbine spadaju u materijalne obaveze građana, zakoni kojima se uvode porezi i druge dažbine i utvrđuje njihova visina donose se većinom glasova svih poslanika.

26.3 Centralna banka Crne Gore

Centralna banka Crne Gore je Ustavom određena kao samostalna organizacija, odgovorna za monetarnu i finansijsku stabilnost i funkcionisanje bankarskog sistema. Ovakvim ustavnim određenjem se utvrđuje regulatorna funkcija Centralne banke, koja se bliže uređuje zakonom. Podsticanjem i očuvanjem stabilnosti finansijskog sistema, podsticanjem i održavanjem zdravog bankarskog sistema i sigurnog i efikasnog platnog prometa, što je osnovni cilj djelovanja Centralne banke, doprinosi se postizanju i održavanju stabilnosti tržišta.

Ustavno određenje takođe podrazumijeva da Centralna banka, ukoliko bi Crna Gora uvela sopstvenu valutu, ima isključivo pravo izdavanja novčanica i kovanog novca (emisiona uloga).

Regulatorna i kontrolna funkcija Centralne banke podrazumijeva njeno ovlašćenje da izdaje dozvole i odobrenja za rad banaka i finansijskih institucija i vrši kontrolu banaka i finansijskih institucija, kao i da uređuje platni promet u zemlji i sa inostranstvom i kontroliše obavljanje platnog prometa.

Centralna banka je nezavisna u ostvarivanju ciljeva i izvršavanju svojih funkcija. S toga je zakonom propisano da Centralna banka ne smije primati, niti tražiti uputstva od državnih i drugih organa i organizacija ili drugih lica, a državni i drugi organi i organizacije i druga lica ne smiju vršiti uticaj na rad i odlučivanje članova organa Centralne banke.

Centralnom bankom Crne Gore upravlja Savjet Centralne banke, a rukovodi guverner Centralne banke.

Guvernera Centralne banke i članove Savjeta Centralne banke imenuje i razrješava Skupština Crne Gore.

26.4 Državna revizorska institucija

Ustavom je ustanovljena Državna revizorska institucija Crne Gore, kao samostalan i vrhovni organ državne revizije.

Cilj uspostavljanja ove institucije je sistemska kontrola zakonitosti i uspješnosti upravljanja državnom imovinom i javnim izvorima finansiranja.

Državna revizorska institucija vrši reviziju, ne samo zakonitosti, već i uspješnosti upravljanja državnom imovinom i obavezama, budžetima i svim finansijskim poslovima subjekata čiji su izvori finansiranja javni ili nastaju korišćenjem državne imovine. Rezultate revizije Državna revizorska institucija iskazuje u izvještaju o reviziji, koji se

dostavlja subjektu revizije.

O svom radu i rezultatima revizije, Državna revizorska institucija izvještava Skupštinu i Vladu:

- podnošenjem godišnjeg izvještaja,
- podnošenjem posebnih izvještaja,
- savjetovanjem na osnovu saznanja dobijenih putem revizije.

Godišnji izvještaj sadrži naročito: ocjenu da li iznosi dati u završnom računu budžeta odgovaraju iznosima navedenim u evidenciji i da li su kontrolisani prihodi, rashodi i imovina pravilno dokumentovani u skladu sa propisima i opštim standardima; ocjenu u kojim bitnim slučajevima nijesu ispoštovani propisi i pravila o budžetu i ekonomskim poslovima države; bitne primjedbe na uočene nedostatke kod subjekta revizije, kao i mjere koje se preporučuju. U godišnjem izvještaju mogu se iznositi i zaključci o prethodnim i predlozi o budućim budžetskim godinama.

Posebnim izvještajima Državna revizorska institucija obavještava Skupštinu i Vladu o naročito značajnim i važnim pitanjima.

Državna revizorska institucija može, na osnovu saznanja pribavljenih revizijom, savjetovati Skupštinu i Vladu o pojedinačnim finansijski značajnim mjerama i važnim projektima, a u slučaju da je došla do saznanja da postojeći zakoni proizvode ili mogu proizvesti negativne posljedice ili ne dovode do planiranih rezultata, može dati preporuku za njihove izmjene.

Državnom revizorskom institucijom upravlja Senat. Članove Senata Državne revizorske institucije imenuje i razrješava Skupština.

U funkciji zaštite nezavisnosti Državne revizorske institucije i nesmetanog vršenja njegove funkcije, Ustavom je propisano da predsjednik i članovi Senata Državne revizorske institucije uživaju funkcionalni imunitet. To znači da predsjednik i članovi Senata Državne revizorske institucije ne mogu biti pozvani na odgovornost za mišljenje dato ili odluku donijetu u vršenju svoje funkcije, osim ako se radi o krivičnom djelu.

27. USTAVNOST I ZAKONITOST (čl. 145 do 148)

Principi ustavnosti i zakonitosti odnose se na obavezu saglasnosti propisa, obavezu objavljivanja propisa i njihovo stupanje na snagu, zabranu povratnog dejstva i obavezu zakonitosti pojedinačnih akata i sudsku zaštitu.

27.1 Saglasnost propisa

Ustavom je propisano da zakon mora biti saglasan sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima, a drugi propis mora biti saglasan sa Ustavom i zakonom.

Obaveza saglasnosti se odnosi na:

- nadležnost za donošenje propisa,
- postupak donošenja i
- predmet (materija) uređivanja.

Nadležnost za donošenje zakona i drugih propisa je jasno razgraničena Ustavom i zakonom. Zakone donosi Skupština, Vlada donosi uredbе, odluke i druge akte za izvršavanje zakona, a ministarstva donose pravilnike, naredbe i uputstva za sprovođenje zakona. Druge opšte akte donose nadležni organi utvrđeni zakonom.

Što se tiče postupka donošenja (predlaganje i način odlučivanja), Ustavom je uređen postupak donošenja zakona, a postupak donošenja drugog propisa i opšteg akta utvrđen je Ustavom, odnosno zakonom.

Što se tiče materije koja se uređuje zakonom i drugim propisima, Ustavom je propisano da se zakonom uređuju način ostvarivanja ljudskih prava i sloboda, kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje, kao i način ostvarivanja posebnih manjinskih prava; način osnivanja, organizacija i nadležnost organa vlasti i postupak pred tim organima, ako je to neophodno za njihovo funkcionisanje, sistem lokalne samouprave, kao i druga pitanja ako je to od interesa za Crnu Goru. Ova pitanja se ne mogu uređivati podzakonskim aktima.

Ovlašćenje za donošenje podzakonskih akata, odnosno pitanja koja se podzakonskim aktima mogu urediti propisuju se zakonom, što podrazumijeva da se podzakonskim aktom ne mogu uređivati pitanja i odnosi mimo ovlašćenja propisanih zakonom ili suprotno zakonu.

U pogledu sadržine, zakoni moraju biti saglasni i sa potvrđenim međunarodnim ugovorima. Potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva.

27.2 Objavljivanje i stupanje na snagu propisa

Ustavom je propisan princip da se zakon i drugi propis objavljuje prije stupanja na snagu, a stupa na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja.

Ovaj ustavni princip da zakon i drugi propis stupa na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja (*vacatio legis*) obezbjeđuje da građani i drugi subjekti na koje se zakon ili drugi propis odnosi budu obaviješteni o svojim pravima i obavezama i načinu njihovog ostvarivanja, koji su uređeni tim propisima, prije njihovog stupanja na snagu. Time se obezbjeđuje pravna sigurnost kao osnovni princip vladavine prava.

Ustavom je propisan i izuzetak od ovog pravila, i to da zakon i drugi propis može stupiti na snagu najranije danom objavljivanja kada za to postoje razlozi utvrđeni u postupku donošenja. To znači da donosilac propisa mora već u postupku njihovog donošenja utvrditi razloge za njihovo ranije stupanje na snagu.

Saglasno Ustavom utvrđenoj obavezi objavljivanja zakona i drugih propisa, zakonom je uređen način njihovog objavljivanja i propisano da se objavljuju u „Službenom listu Crne Gore“.

27.3 Zabrana povratnog dejstva propisa

U funkciji obezbjeđivanja pravne sigurnosti je i ustavni princip zabrane povratnog dejstva propisa. Ustavom je propisano da zakon i drugi propis ne može imati povratno dejstvo. To znači da se propisi mogu primjenjivati samo na buduće vrijeme, odnosno na odnose koji su nastali poslije njihovog stupanja na snagu, i da se ne mogu primjenjivati na vrijeme prije njihovog stupanja na snagu.

Time se, prije svega, onemogućava da se građanima i drugim subjektima retroaktivno nameću obaveze, tj. da se dejstvo propisanih obaveza proteže na vrijeme prije donošenja, odnosno stupanja na snagu propisa. Ustav je propisao izuzetak od ovog pravila, koji se odnosi samo na zakone, tako da povratno dejstvo mogu imati samo:

- **pojedine odredbe zakona**, ako to zahtijeva javni interes utvrđen u postupku donošenja zakona i
- **odredba krivičnog zakona** samo ako je blaža za učinioca krivičnog djela.

U prvom slučaju, razlozi koji zahtijevaju retroaktivno dejstvo pojedinih odredaba zakona moraju biti navedeni u obrazloženju zakona. Na taj način se omogućava da se Skupština izjasni o postojanju javnog interesa koji zahtijeva retroaktivnu primjenu pojedinih odredaba zakona.

U drugom slučaju se radi o primjeni ustavnog načela blažeg propisa, po kojem se krivična i druga kažnjiva djela utvrđuju i kazne za njih izriču po zakonu ili propisu koji je važio u vrijeme izvršenja djela, osim ako je novi zakon ili propis blaži za učinioca.

Ne smatraju se retroaktivnom primjenom zakona prelazne odredbe zakona kojima se omogućava da se postupci započeti prije stupanja na snagu zakona okončaju po odredbama zakona koji prestaje da važi, jer se ovdje ne radi o pravosnažno okončanim situacijama.¹³

¹³ *Retroaktivnost zakona i drugih opštih akata – teorija sukoba zakona u vremenu*, Slobodan Perović, IRO Svetozar Marković, Beograd 1984.

27.4 Zakonitost pojedinačnih akata

Ustavom je takođe propisano da pojedinačni pravni akt mora biti saglasan sa zakonom i da konačni pojedinačni pravni akti uživaju sudsku zaštitu. Ovo ustavno određenje je u neposrednoj vezi sa pravom na pravni lijek kojim se obezbjeđuje djelotvorna pravna zaštita i pravom na pristup sudu.

Da bi se obezbijedila zaštita ljudskih prava i sloboda od zloupotrebe organa vlasti, Ustavom je utvrđeno načelo da svako ima pravo na pravni lijek protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu ili na zakonom zasnovanom interesu.

Pravo na pristup sudu nije apsolutno pravo, već podliježe ograničenjima koja ne smiju narušavati samu bit prava i njegov legitimni cilj, a to je pristup pravnom sredstvu. Ta ograničenja prema praksi Evropskog suda za ljudska prava biće kompatibilna sa članom 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda samo ako su u skladu sa relevantnim domaćim zakonima i drugim propisima, ukoliko teže ka legitimnom cilju i ukoliko postoji razuman odnos srazmjernosti između sredstava koja su upotrijebljena i cilja čijem se ostvarivanju teži.¹⁴

¹⁴ Presuda Evropskog suda za ljudska prava *Ringeisen protiv Austrije*, od 16. jula 1971. godine. Serija A. br. 13, strana 45 stav 95, *Guerin protiv Francuske*, 29. jul 1998. godine, st. 37, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998. godine*

28. USTAVNI SUD CRNE GORE (čl. 149 do 154 i Amandmani XV i XVI)

28.1 Nadležnost

Ustavni sud štiti ustavnost i zakonitost.

Osnovna i tradicionalna nadležnost Ustavnog suda je da odlučuje o ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa i opštih akata. Novina je da Ustavni sud odlučuje o saglasnosti zakona, ne samo sa Ustavom, već i sa potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima. Ovakvo ovlašćenje Ustavnog suda ima za posljedicu unaprjeđenje zakonodavstva, a naročito u oblasti ljudskih prava i sloboda.

Najširi pristup ustavno-sudskoj zaštiti obezbjeđuje se ustavnim određenjem da svako može dati inicijativu za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti.

Pravo da pokrene postupak pred Ustavnim sudom za ocjenu ustavnosti i zakonitosti imaju sud, drugi državni organ, organ lokalne samouprave i pet poslanika.

Ustavni sud štiti ustavnost i zakonitosti i po sopstvenoj inicijativi, pokretanjem postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti.

Kad Ustavni sud utvrdi da zakon nije u saglasnosti sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, odnosno da drugi propis nije saglasan sa Ustavom i zakonom, taj zakon i drugi propis prestaje da važi danom objavljivanja odluke Ustavnog suda. Zato se za Ustavni sud kaže da je „negativni zakonodavac“. Ako je u toku postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti propis prestao da važi, a nijesu otklonjene posljedice njegove primjene, Ustavni sud utvrđuje da li je taj propis bio saglasan sa Ustavom, odnosno sa zakonom za vrijeme njegovog važenja.

Druga značajna nadležnost Ustavnog suda je odlučivanje o ustavnoj žalbi zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava.

Ustavnu žalbu može podnijeti svako ko smatra da mu je aktom, radnjom ili nepostupanjem državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave, odnosno lokalne uprave, pravnog lica ili drugog subjekta koji vrši javna ovlašćenja povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčeno Ustavom. Kad Ustavni sud utvrdi da je određenim pojedinačnim aktom povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčeno Ustavom, usvojiće ustavnu žalbu i predmet vratiti na ponovni postupak organu koji je donio taj akt. Zbog toga se ustavna žalba može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom zaštite ljudskih prava i sloboda.

Treća u praksi poznata nadležnost Ustavnog suda je odlučivanje o izbornim sporovima i sporovima u vezi sa referendumom koji nijesu u nadležnosti drugih sudova. Postupak odlučivanja o povredi prava u toku izbora (poslanika i odbornika, Predsjednika Crne Gore) pokreće se podnošenjem žalbe na rješenje organa za sprovođenje izbora.

Pored navedenih nadležnosti, Ustavni sud odlučuje:

- da li je Predsjednik Crne Gore povrijedio Ustav,
- o sukobu nadležnosti između sudova i drugih državnih organa, između državnih

organa i organa jedinica lokalne samouprave i između organa jedinica lokalne samouprave,

- o zabrani rada političke partije ili nevladine organizacije,
- o saglasnosti sa Ustavom mjera i radnji državnih organa preduzetih za vrijeme ratnog i vanrednog stanja.

Ustavni sud, takođe, prati ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti i o uočenim pojavama neustavnosti i nezakonitosti obavještava Skupštinu.

Zbog posebne uloge Ustavnog suda koju ima u pravnom sistemu države, da štiti ustavnost i zakonitost, nadležnost Ustavnog suda utvrđena je Ustavom i ne može se propisivati zakonom.

28.2 Odlučivanje

Način odlučivanja Ustavnog suda propisan je takođe Ustavom. Ustavni sud odlučuje većinom glasova svih sudija. O ustavnoj žalbi Ustavni sud odlučuje u vijeću sastavljenom od troje sudija. Vijeće može odlučivati samo jednoglasno i u punom sastavu. Ako se u vijeću ne postigne jednoglasnost, o ustavnoj žalbi odlučiće Ustavni sud većinom glasova svih sudija.

Odluka Ustavnog suda se objavljuje, obavezna je i izvršna. Izvršenje odluke Ustavnog suda, kada je to potrebno, obezbjeđuje Vlada.

Vlada, na zahtjev Ustavnog suda obezbjeđuje izvršenje odluka Ustavnog suda preko ministarstava i samostalnih organa uprave u čiji djelokrug spada pitanje na koje se odluka odnosi i o obezbjeđenju izvršenja tih odluka obavještava Ustavni sud.

28.3 Sastav, izbor i mandat

Ustavni sud ima sedam sudija koji se biraju na vrijeme od 12 godina. Sudije Ustavnog suda bira i razrješava Skupština, i to:

- dvoje sudija na predlog Predsjednika Crne Gore i
- pet sudija na predlog nadležnog radnog tijela Skupštine po raspisanom javnom pozivu koji predlagači sprovode.

Ustavom su propisani uslovi za izbor sudije Ustavnog suda. Sudija Ustavnog suda bira se iz reda istaknutih pravnika sa najmanje 40 godina života i 15 godina radnog iskustva u pravnoj struci.

U cilju jačanja nezavisnosti Ustavnog suda, Ustavom je propisano da o izboru sudija Ustavnog suda Skupština donosi odluku u prvom glasanju dvotrećinskom većinom i u drugom glasanju tročetvrtinskom većinom svih poslanika, najranije nakon mjesec dana.

Predsjednika Ustavnog suda biraju sudije Ustavnog suda iz svog sastava na vrijeme od tri godine. Isto lice može biti birano samo jednom za predsjednika i sudiju Ustavnog suda.

Radi sprječavanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije, Ustavom je utvrđeno da predsjednik i sudija Ustavnog suda ne može vršiti poslaničku i drugu javnu funk-

ciju niti obavljati drugu djelatnost.

Uslovi za prestanak funkcije i razrješenje predsjednika i sudije Ustavnog suda propisani su Ustavom.

Predsjedniku i sudiji Ustavnog suda **prestaje funkcija** prije isteka vremena na koje je izabran:

- ako to sam zatraži,
- kad ispuni uslove za starosnu penziju ili
- ako je osuđen na безусловnu kaznu zatvora.

Predsjednik i sudija Ustavnog suda **razrješava se** dužnosti:

- ako je osuđen za djelo koje ga čini nedostojnim za vršenje funkcije,
- ako trajno izgubi sposobnost za vršenje funkcije ili
- ako javno ispoljava svoja politička uvjerenja.

Ustavom je propisano da nastupanje razloga za prestanak funkcije ili razrješenje utvrđuje Ustavni sud na sjednici i da o tome obavještava Skupštinu. Ustavni sud može odlučiti da predsjednik ili sudija Ustavnog suda protiv koga je pokrenut krivični postupak, ne vrši dužnost dok taj postupak traje.

29.PROMJENA USTAVA (čl. 155, 156 i 157)

Karakter Ustava, kao najvišeg pravnog akta, zahtijevao je i propisivanje posebnog postupka za njegovu promjenu, kako u odnosu na subjekte koji mogu podnijeti predlog za promjenu ustava, faze postupka (nacrt i predlog), većinu za odlučivanje (usvajanje), tako i u odnosu na karakter akta kojim se vrši promjena (Amandmani).

Ustavom je propisano da predlog za promjenu Ustava može podnijeti predsjednik Crne Gore, Vlada ili najmanje 25 poslanika.

Predlogom za promjenu Ustava može se predložiti izmjena ili dopuna pojedinih odredbi Ustava i u tom slučaju predlog mora da sadrži naznačenje odredbi čije se promjene traže i obrazloženje, ili se može predložiti donošenje novog ustava.

Predlog za promjenu Ustava usvojen je u Skupštini, ako za njega glasa dvije trećine svih poslanika, a ako predlog za promjenu Ustava ne bude usvojen, isti predlog se ne može ponoviti prije isteka jedne godine od dana kada je predlog odbijen.

Nacrt akta o promjeni Ustava sačinjava nadležno radno tijelo Skupštine i usvojen je u Skupštini, ako za njega glasa dvije trećine svih poslanika. Usvojeni nacrt akta o promjeni Ustava Skupština stavlja na javnu raspravu koja ne može trajati kraće od mjesec dana, a po završetku javne rasprave nadležno radno tijelo Skupštine utvrđuje predlog akta o promjeni Ustava. Akt o promjeni Ustava usvojen je u Skupštini ako za njega glasa dvije trećine svih poslanika.

Posebnost ustava ogleda se i u formi u kojoj se vrše promjene, tj. Ustavom je propisano da se promjene pojedinih odredbi Ustava vrše amandmanima.

Zabranjena je promjena Ustava za vrijeme ratnog i vanrednog stanja.

Zbog izuzetnog značaja pojedinih pitanja, odnosa i načela koja su regulisana Ustavom, a na kojima se zasniva pravno-politički sistem države, zbog čega ne treba da budu predmet čestih promjena, Ustavom je propisano da je promjena pojedinih članova Ustava konačna ako se na državnom referendumu za promjenu izjasni najmanje tri petine svih birača. To su: član 1 (nezavisnost, suverenost, oblik vladavine i karakter države), član 2 (određenje suverenosti građanina koji ima crnogorsko državljanstvo, način ostvarivanja vlasti građana i zabrana uspostavljanja i priznavanja vlasti koja ne proističe iz slobodno izražene volje građana na demokratskim izborima), član 3 (državna teritorija), član 4 (državni simboli), član 12 (crnogorsko državljanstvo), član 13 (jezik i pismo), član 15 (principi odnosa Crne Gore sa drugim državama i međunarodnim organizacijama), član 45 (biračko pravo) i član 157 (potvrda na referendumu o promjeni pojedinih odredaba Ustava).

30. USTAVNI ZAKON ZA SPROVOĐENJE USTAVA (član 158)

Ustavom je propisano da se za sprovođenje Ustava donosi ustavni zakon i utvrđen je način donošenja, proglašavanja i stupanja na snagu tog zakona.

Ustavni zakon za sprovođenje Ustava donosi Skupština većinom glasova svih poslanika, a proglašava se i stupa na snagu istovremeno sa Ustavom.

Ustavni zakon sadrži odredbe koje imaju karakter prelaznih i završnih odredaba Ustava, kojima se uspostavlja odnos između ustava ili pojedinih ustavnih odredaba koje prestaju da važe i novog ustava ili amandmana na ustav u pogledu njihovog dejstva na slučajeve, situacije i odnose koji su nastali za vrijeme važenja ranijeg ustava.¹⁵

Ustavnim zakonom za sprovođenje Ustava Crne Gore propisani su: nastavak rada organa vlasti u Crnoj Gori i drugih državnih organa, organizacija i službi i organa lokalne samouprave do isteka vremena na koje su birani, u okviru prava i dužnosti utvrđenih Ustavom; rok za konstituisanje Savjeta za odbranu i bezbjednost; primjena odredaba međunarodnih ugovora o ljudskim pravima i slobodama, kojima je Crna Gora pristupila prije 3. juna 2006. godine, na pravne odnose nastale nakon potpisivanja; rokovi za donošenje pojedinih zakona, odnosno usklađivanje važećih zakona sa Ustavom; rok za usklađivanje propisa skupština jedinica lokalne samouprave sa Ustavom; shodna primjena propisa državne zajednice Srbija i Crna Gora ako nijesu u suprotnosti sa pravnim poretkom i interesima Crne Gore do donošenja odgovarajućih propisa Crne Gore; slučajevi u kojima građani Crne Gore mogu zadržati crnogorsko državljanstvo; nastavak rada Ustavotvorne skupštine kao Skupštine Crne Gore; rok za održavanje izbora za poslanike u Skupštini Crne Gore; kao i upodobljavanje naziva službenog glasila u kojem se objavljuju zakoni i drugi propisi.

Imajući u vidu da se Amandmani I do XVI na Ustav Crne Gore, u najvećoj mjeri odnose na sudstvo, Državno tužilaštvo i Ustavni sud Crne Gore, Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana I do XVI na Ustav Crne Gore propisani su: rokovi za usklađivanje sa Amandmanima Zakona o Sudskom savjetu, Zakona o sudovima, Zakona o Državnom tužilaštvu i Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore, kao i ostalih zakona i drugih propisa, rokovi za raspisivanje javnih poziva za izbor članova Sudskog savjeta, Vrhovnog državnog tužioca i svih sudija Ustavnog suda, rok za izbor predsjednika Vrhovnog suda, kao i obaveza da se u zakonima koji se usklađuju sa Amandmanima propiše odredba o srazmjernoj zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u sudovima, Državnom tužilaštvu i Ustavnom sudu.

15 Izvod iz Rješenja Ustavnog suda Crne Gore, U-br. 20/09 od 12. marta 2009. godine „Iz navedenog proizilazi da Ustavni zakon ima ulogu prelazne i završne odredbe Ustava, pa je, samim tim i ustavna kategorija. Kao akt prelaznog ustavnog uređenja, od Ustava, koji je prestao da važi, do sprovođenja novog ustava, Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Crne Gore uređuje samo pitanje sprovođenja i primjene Ustava. On nema autonomnost u odnosu na Ustav, niti izvorno uređuje ustavnu, odnosno zakonsku materiju. Dakle, on je akt sprovođenja već uređenih društvenih odnosa, a ne akt kreiranja i uređivanja tih odnosa. Ustavni zakon, prema shvatanju Suda, nema posebno mjesto u hijerarhiji pravnih akata, jer ga Ustav izričito ne navodi u odredbama o međusobnom odnosu opštih pravnih akata.“

USTAVNI SISTEM CRNE GORE
I izdanje
PRIRUČNIK ZA POLAGANJE STRUČNOG ISPITA
ZA V, VI I VIII NIVO KVALIFIKACIJA OBRAZOVANJA

Izdavač
Uprava za kadrove

Urednik
Svetlana Vuković

Autorke
Dušanka Jauković i Slavica Bajić

Recenzent
Prof. dr Miodrag Vuković

Lektor
Nikola Radunović

Dizajn i priprema za štampu
“KNB Production” DOO, Podgorica
Lidija Savković

Štampa
IVPE, Cetinje

Tiraž
100 primjeraka

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-85819-44-5
COBISS.CG-ID 2749620